

**Tigbɛmɔnmɔnt tà
San
kɛle' tù nnɔ
Nà wɔngɛh kugbɔnku kuu te
ma bo**

Yesu ya tond San nɛ kɛle' kugbɔnku kuu nnɔ. U yíe binib ní bɛnde Yesu yé udaan wà nɛ. Yesu yé Uwien ya Nigɛndkɛ Kristo nɛ. Wɔn nɛ liɛbe' ki yé Uwien ya Bijɛ.

San kɛle' tigbɛmɔnmɔnt ma bo nnɔ bore' nin Matie nin Mark nin Luk kɛle' tù ma bo. U yíe binib ní tùɔre kí cii Yesu tien' tibont tà nin u len' tà nnɔ ya tingi nɛ. San ya gbɔnku ya cincinm (1:1-18) u tɔkeh binib ki teh Yesu bugbɛn nɛ yé Uwien ya nɔbonl. U là te nin Uwien nɛ haali ucincinyo nɛ ki baa' ki lá kɔn' nin binib (1:1-18).

San ya gbɔnku gbiire' ibɔk ile nɛ. Libɔkkpiɛkl ni (1:18–12:50), San lienh Yesu tien' miyɔkm ya bont tà nnɔ bó nɛ. U tien' tù ki tĩ dukn' bolm milole nɛ. Tu ya bont nɛ wɔngɛh ki teh Yesu yé Uwien ya Bijɛ. Sufmbɛ ya ciɛnb tuu ki findeh nin wɔ ki teh u taah u'ba ki kpáandeh Uwien nɛ, ki kɛndeh Saba ya daali ya yiko bo. Yesu tɔke' binib ki ye wɔn nɛ yé tijier tà dienh limiɛl, ki yé kuwenwenku kùà wɛndeh uɲɛndun.

Libɔkklieɛl ni (13:1–21:25), San liɛbe' ki ye Yesu nɛ yé usɛn wà unisaal li kpɛn wù kí baa Baa Uwien saan, ki liɛbe' ki ye Yesu siere' uɲɛndun wuu ni ki liɛbe' u'Baa bó (iyul 13–17). Li ya bɔkl ni San lienh bi cuo' Yesu ma bo, ki bun' wɔ tibuur ki ye

u kpε mikuum, ki kpε' wɔ udɔpɔnpɔn ma bo nε. U mεkre' bitenkpiib ni, ki cεre' u'panpaankaab laa' wɔ u fuobe (iyul 18–21).

Yesu Kristo nε yε Uwien ya ñɔbonl

¹ Uwien ña laan là ñen' uɲɛndun ma nnɔ ki laa' Liñɔbonl te nε. Lɪ là te nin Uwien nε, ki yε Uwien. ² Lɪ là te nin Uwien nε micincinm. ³ Uwien là ñen' tibont kε nin len nε. Uwien ña ñen' bonn niba ñɔ la te ni'ñenm ni. ⁴ Len nε yε limiel ya daan. Limiel nnɔ nε dienh binib kuwenwenku. ⁵ Kuwenwenku nnɔ wendeh licinñunl ni, nε licinñunl ña fre' ki kpiin' kù.*

⁶ Uwien sɔn' unil uba ní, bi yih wɔ San. ⁷ U baa' wɔ ní kun kuwenwenku nnɔ bo imɔn nε, ñɔ wɔn bo binib kε ní teke kù kí ji. ⁸ Wɔn ña yε kuwenwenku nnɔ, ama u baa' wɔ ní kun ku'bo imɔn nε. ⁹ Kù yε kuwenwenmɔnku kùà baa' uɲɛndun ni kù ní wende binib kε nε.

¹⁰ Uwien ñen' uɲɛndun nin Liñɔbonl nnɔ nε. Lɪ baa' uɲɛndun ni ama uɲɛndun ya nib ña bende' lè. ¹¹ Lɪ baa' li'yaab saan, nε li'yaab ña teke' lè. ¹² Ama binib bà kε teke' lè nnɔ, bi teke' lè ki jin' nε, nε lɪ de' bε usen bε ní li yε Uwien ya bumu. ¹³ Bi yε Uwien ya bumu ma nnɔ, na yε u maa' bε ten unisaal maa' mubumu ma bo nε, Uwien nε yíe ki cεre' bi yε u'bumu.

¹⁴ Liñɔbonl nnɔ tien' li'ba unisaal, ki baa' ki lá kɔn' ti'ni, ki teh tinimɔnt cεen, ki tɔkeh tigbɛmɔnt baba. Ti laa' u'kpieke. Ukpíeke wà u'Baa Uwien de' wɔ wù, kímε u yε u'bubaabk nε. ¹⁵ San kun' u'bo

---

* **1:5** Bi li fre kí lɛbre licinñunl ña fre' ki kpiin' kù kí ye licinñunl ña teke' kù mɔ.

imòn ki kpaande' ki ye: «N là lienh wòn bo nε ki teh wà li paan n'bo ní nnò cεn' nni, kimε u là te ki laa' ba laan maa' nni.»

¹⁶ U'nimònt ni nε u de' ti'kε bupaabu, ki li liebe kí de tε bù kí pukn. ¹⁷ Imòn, Moyis nε là de' tε *yiko. Tinimònt nin tigbemònt tun wòn, *Yesu Kristo nε baa' nin tù. ¹⁸ Uba ηa kpele ki laa' Wien. Ama u'Bijebaab wà yé Uwien ki te nin Uwien nnò nε cère' ti bende' wò.

*San wà siih binib Uwien ya ñunm ya gber
(Matie 3:1-12; Mark 1:1-8; Luk 3:1-18)*

¹⁹ Sufmbε ya cienb bà te Yerusalem ni nnò sòn' bitòtuørkaab nin Lefi yaab† San saan, nε bi tí niire' wò ki ye: «A yé ηmε nε?» ²⁰ Nε San kun' imòn ki ye: «Min ηa yé Uwien ya Nigεndke Kristo.» ²¹ Nε bi liebe' kí niire' wò ki ye: «A nín yé ηmε? A yé Eli nε-εε?» Nε u ye: «Ma yé Eli.» Bi tí niire' wò ki ye: «A yé *Uwien ya ñòbonsòknl wà li baa ní nnò nε-εε?» Nε u ye: «Hnhn.» ²² Nε bi tí niire' wò ki ye: «A nín yé ηmε nε? A bugben tòke tε a yé udaan wà, ηò tí bende ti li tí jiin bà sòn' tε ní nnò kí ye bà.»

²³ Nen saan nε San jiin' bε ki ye: «N yé

wà wuureh kupenpelku ni ki teh:

⟨Tùore men kí cubn Yonbdaan ya sεn,⟩ nnò nε.

*Uwien ya ñòbonsòknl Esayi là len' nnò nε.»

²⁴ Bi sòn' binib bà San saan nnò ya biba là yé *Farisienmbε nε. ²⁵ Bi liebe' ki niire' wò ki ye: «ηa yé Uwien ya Nigεndke Kristo, ka yé Eli, ka yé *Uwien ya ñòbonsòknl wà li baa ní nnò mò la, bε nín tien' a siih binib Uwien ya ñunm-i?» ²⁶ Nε u

† **1:19** Lefi yaab yé binib bà là toreh bitòtuørkaab Uwien ya duku ni nε.

tàke' bε ki ye: «Min taah miñunm nε ki siih binib Uwien ya ñunm. Ama uba te ni'siik ni, na bεn wɔ. ²⁷ U pε n'puoli bó ní nε, ama ma kpε í lore u'taceningbεn mɔnɔn.»

²⁸ Ni'kε là tien' Betani ya du ni nε, Suden ya kpenpuol bó. San là siih binib Uwien ya ñunm nεn saan nε.

Yesu nε yé Uwien ya Pebuk

²⁹ Kutaaku faa', San laa' *Yesu we ní u'saan, nε u ye: «Liike mεn, Uwien ya *Pebuk kà ñendeh uñendun ya nib ya biere nnɔ sɔ. ³⁰ N là tàke' wɔn ya gbεr nε ki ye uje uba pε n'puoli bó ní ki cεn' nni nnɔ, kimε u là te ki laa' ba laan maa' nni. ³¹ Min mɔnɔn ña là bεn udaan wà nε, ama n baa' ki siih binib Uwien ya ñunm ñɔ Israyel yaab nε í bende wɔ.»

³² Nε San tàke' binib ki ye: «N laa' *Mifuoñaanm ñen' paaki bó ki jiinh ní, ki naan unεnjel, ki lá te u'bo. ³³ Min mɔnɔn ña là bεn udaan wà nε, ama Uwien wà sɔn' nni í li siih binib u'ñunm nnɔ, nε tàke' nni ki ye n li ε *Mifuoñaanm jiiire' ní ki lá te uje uba bo. Wɔn nε li cère *Mifuoñaanm í jiiire ní binib bo. ³⁴ N laa', nε ki kun' imɔn ki ye wɔn nε yé Uwien ya Bijε.»

Bà kpiε' ki tien' Yesu ya panpaankaab

³⁵ Kutaaku faa', nε San tí te ni'saan nin u'panpaankaab bile. ³⁶ U laa' *Yesu gɛbreh, nε u caan' u'bo inun, ki ye: «Liike mεn, Uwien ya Pebuk sɔ.» ³⁷ San ya panpaankaab bile nnɔ cii' u len' nà, nε ki paan' *Yesu bo. ³⁸ *Yesu jiiεbe', ki laa' bi pε u'bo, nε u niire' bε ki ye: «Ni yíε ba?» Nε bi ye: «Rabi, a te ε saan-i?» Rabi ya tingi si: Uwɔnwɔknl

bii Cenbaa nɛ. ³⁹ Nɛ u ye: «Dɛn mɛn, ni li ɛ.» Nɪ̀ l̀a te kutaajuɔku tikur tunan ya yo nɛ. Bi paan' u'bo ki tɪ̀ laa' u te ǹa saan, nɛ ki juore' u'saan ki tonde' ni'daali ya wentunl.

⁴⁰ Bijɛb bile b̀a l̀a cii' San ya lenm ɲɔ ki paan' *Yesu bo nnɔ, bi yih uba Andre, u yé Simɔn Pɪɛr ya ninjɛ. ⁴¹ U kpɪɛ' ki jon' ki tɪ̀ laa' u'ninjɛ Simɔn nɛ ki tɔke' wɔ ki ye: «Ti laa' Mɛsi.» Mɛsi ya tingi si: Uwien ya Nigɛndkɛ Kristo nɛ. ⁴² Nɛ ki taa' wɔ ki baa' *Yesu saan. *Yesu caan' Simɔn bo inun, ki tɔke' wɔ ki ye: «Bi yih ɲɛ Simɔn nɛ, San ya bijɛ. Bi ji li yih ɲɛ Sefas nɛ.» Sefas ya tingi si: Litenpenl nɛ.

⁴³ Kutaaku tɪ̀ faa' nɛ *Yesu ýɛ wɔ ń jo Galile ya tinfɛnm bó. U laa' Filip nɛ ki tɔke' wɔ ki ye: «Paan n'bo nɪ.» ⁴⁴ Filip nnɔ yé Betsayida ya du yɔ nɛ. Andre nin Pɪɛr mɔ yé nɛn bó yaab nɛ. ⁴⁵ Filip jon' ki tɪ̀ laa' Natanayɛl nɛ ki tɔke' wɔ ki ye: «Ti laa' unil ẁa Moyis l̀a kele' u'gbɛr Yiko ya gbɔnku ni nnɔ. *Uwien ya ɲɔbonsɔknɔ mɔ l̀a len' u'gbɛr. Wɔn si: Nasarɛt ya Yesu, Yosef ya bijɛ.» ⁴⁶ Nɛ Natanayɛl niire' wɔ ki ye: «Nibonmɔnmɔnn li fre kí ɲɛ nɪ̀ Nasarɛt ya du ni-ii?» Nɛ Filip tɔke' wɔ ki ye: «Dɛn ki tɪ̀ liike.»

⁴⁷ *Yesu laa' Natanayɛl we nɪ̀ u'saan, nɛ u ye: «Liike mɛn, Israyɛl ya bol ya nil tenten sɔ, u yé ugbɛmɔndaan nɛ.» ⁴⁸ Nɛ Natanayɛl niire' wɔ ki ye: «A bɛn nni ɛ saan-i?» Nɛ *Yesu ye: «A bi te bukɛnkenbu ni ma nnɔ n kpɪɛ' ki laa' ɲɛ nɛ ki yaan Filip yin' ɲɛ.» ⁴⁹ Nɛ Natanayɛl ye: «Cɛnbaa, a mɔnbe ki yé Uwien ya Bijɛ nɛ. A yé Israyɛl ya bɛrcɪɛn nɛ.» ⁵⁰ Nɛ *Yesu ye: «N tɔke' ɲɛ ki ye n laa' ɲɛ bukɛnkenbu ni ma nnɔ nɛ a teke' nni ki jin'. A li ɛ miyɔkm ya bont tà yɛbe ki cɛn' niɛ nɔ.» ⁵¹ Nɛ

ki ye: «N tɔkeh nɛ imɔn nɛ, ni li ɛ kutaaku yɛ, kɪ ɛ Uwien ya tondɔ doh kutaaku ki jiinh nɪ *Unil ya Bijɛ ya yul ya paaki.»

2

Bi tien' upiikuɔn uba Kana ya du ni

¹ Wienta daali nɛ bi tien' upiikuɔn uba Kana ya du ni, Galile ya tinfɛnm ni. *Yesu ya naa mɔ là te ni'saan. ² Bi là yin' *Yesu nin u'panpaankaab mɔ upiikuɔn nnɔ. ³ Midaam là pɔre', nɛ *Yesu ya naa tɔke' wɔ ki ye: «Ba ji ηmɔbe daam.» ⁴ Nɛ *Yesu jiin' wɔ ki ye: «Upii, min nin sin tu ɛ nɛ? N'yo ηa laan baa'-a!» ⁵ Nɛ u'naa tɔke' bitonsɔnb ki ye: «U ye ma la, nɪ tien nnɔ.»

⁶ Tɔ, icincɛnciɛn iluob iba là se ni'saan. Cin kɛ cin là li fre kɪ teke tɛn icùɔn iniin bii icùɔn piik nin ile. *Sufmbɛ là kuonh i ya cin ni nɛ miñunm ki taah ki sɔkreh bi'ba, ki paakeh iyaajebok ye ma bo. ⁷ *Yesu tɔke' bitonsɔnb nnɔ ki ye: «Gbien mɛn icin yii nɔ miñunm.» Nɛ bi gbien' i'kɛ miɛɛn. ⁸ Nɛ u ye: «Kon mɛn kɪ tɪ de wà likeh kunacɛnku ya tùon.» Nɛ bi kon' ki tɪ de' wɔ, ⁹ ki laa' miñunm nnɔ kpɛnde' midaam ηɔ. Nɛ u wube' ki liike', ka bɛn mɪ ñɛn' nà saan. Ama bitonsɔnb bà kon' ki tɪ de' wɔ nnɔ, bɛn bɛn. Nɛ u yin' piice, ¹⁰ ki tɔke' wɔ ki ye: «Wà kɛ ye wɔ nɪ de midaam la, u kpɪɛreh ki dienh mà ηmɛ nɛ. Binib ñun' ki tɪ gbo' la, nɛ u ji dienh mà ηa ηmɛ ki gbien'. Sin sɪen' ma ηmɛ ki tɪ kɛnde' nɛ ki yùɔn' ki de'-a!»

¹¹ Nɛn nɛ yé miyɔkm ya bonn nà *Yesu cin' ki tien' nɛ. U là tien' miyɔkm ya bonn bugbɛn Kana ni nɛ, Galile ya tinfɛnm ni, ki cɛre' binib laa' u ηmɔbe ukpɪɛke ma bo. Nɛ u'panpaankaab teke' wɔ ki jin'.

12 Ni ya puoli bó nε wɔn nin u'naa nin u'ninjiεb nin u'panpaankaab jiiere' Kapεrnawum ya du bó, ki t̄i tien' ni'bó iwenkáankε.

Yesu η̄ore' ikpenkpend Uwien ya duku ya luo bo (Matie 21:12-13; Mark 11:15-17; Luk 19:45-46)

13 N̄i là s̄ien' waamu nε *Sufmbε ya Pak r̄i jele, nε *Yesu don' Yerusalem bó, 14 ki t̄i k̄on' Uwien ya duku* ya luo bo, ki laa' binib te u'bo. Biba kuɔreh inε nin ipe nin inenjel, bitɔb kpendeh ilike. 15 Nε u taa' in̄mi ki tien' unalεbe yaam, ki η̄ore' biwεnkuɔrb nnɔ nin bi'pe nin bi'nε nnɔ kε ki ñ̄en' saali, ki kpenkpien' bilikkpendb nnɔ ya like, ki tuture' bi'teb ki gb̀gb̀be'. 16 Nε ki t̄ake' binenjekuɔrb nnɔ ki ye: «Ñ̄en men ni'kε niε saan! Ni la taa n'Baa ya duku k̄i tien kukpenkpendduku.» 17 Nε u'panpaankaab tiere' ki ye n̄i kele' *Uwien ya gb̄onku ni ki ye: «Uwien, n'nun m̄on a'duku ya gber bo c̄een, nε n̄i sienh n'f̄el ni ten umu.»

18 Nε *Sufmbε ya ciεnb niire' wɔ ki ye: «A li tien mi lε yɔkm ya bonn k̄i wuɔn tε k̄i ye a η̄mɔbe usen á tien a teh nà nɔ?» 19 Nε u ye: «We men Uwien ya duku kuu, η̄ɔ r̄i taa iwien ita k̄i liεbe k̄i mε kù.» 20 Nε bi ye: «Bi taa' ibin pinan nin iluob nε ki m̄en' Uwien ya duku kuu nɔ, nε sin ye a li taa iwien ita k̄i liεbe k̄i mε kù-uu?» 21 Ama *Yesu lienh Uwien ya duku kùà bó nnɔ, u niireh u'gb̄enent nε. 22 Uyo wà u mekre' bitenkpiib ni nnɔ, nε u'panpaankaab tiere' ki ye u là len' nnɔ. Nε ki teke' nà kele' *Uwien ya gb̄onku ni nnɔ nin *Yesu ya lenm ki jin'.

Yesu b̄en nà te unil ya f̄el ni

* 2:14 Liike Matie 12:5; Mark 11:11; Luk 2:27.

23 *Yesu là te Yerusalem ni ne Pak ya nacenku nno ya yo, ki tien' miyɔkm ya bont, binib laa', ne bà yebe teke' wɔ ki jin'. 24 Ama wɔn ɲa du bi'bo, kimε u ben binib ke ya yenmaale. 25 Wa nuunh uba rí tɔke wɔ unil ya gber. Kimε wɔn bugben ben nà te unil ya fɛl ni.

3

Yesu nin Nikodem ya gber

1 Ujε uba là te bi yih wɔ Nikodem, u yé *Farisienmbε ya cεkl ya nil ne, ki yé Sufmbε ya cienb ya uba. 2 U baa' *Yesu saan kuɲonku ki tɔke' wɔ ki ye: «Cenbaa, ti ben ki ye Uwien ne sɔn' ɲe ní á lá wɔkn tε, kimε Uwien ɲa te nin nil la, wa rí fre kí tien yɔkm ya bont tɛn a teh ma bo nɔ.» 3 Ne *Yesu tɔke' wɔ ki ye: «N tɔkeh ɲε imɔn ne, ba maa' unil wà ki lere' la*^{*}, udaan ɲa rí fre kí lε Uwien ya bεl.» 4 Ne Nikodem ye: «Unil tien' ucien la, bi li tien mila kí maa wɔ kí lere? U li fre kí liebe kí kɔ u'naa ya benku ni ɲɔ bε rí maa wɔ kí lere-ee?» 5 Ne *Yesu ye: «N tɔkeh ɲε imɔn ne, ba maa' nil wà miɲunm nin *Mifuoɲaanm ni la, udaan ɲa rí fre kí kɔ Uwien ya bεl ni. 6 Unisaal maa' nà la, nɛ yé unisaal ne. *Mifuoɲaanm maa' nà la, nɛ yé *Mifuoɲaanm yaann ne. 7 La cère n tɔke' ɲε ma ki ye nɛ kpe bε rí maa ne kí lere nno rí cuo ɲε miyɔkm. 8 Mitafaam† joh mɛ yíe nà bó ne, ne a ciuh mi'waaku bó, ka ben mɛ ɲen' nà, ki niireh nin mɛ joh nà. Unil

* **3:3** Grekmbε ya lenm ya ɲɔbonl là teh kí maa kí lere nno li fre kí ye kí maa paaki bó mɔ. † **3:8** Grekmbε ya lenm ya ɲɔbonl là teh Mifuoɲaanm nno li fre kí ye mitafaam mɔ.

wà kε *Mifuoñaanm maa' wə la, u'mə yaam te nnə nε.»

⁹ Nε Nikodεm niire' wə ki ye: «Nì li tien mila kí tien-i?» ¹⁰ Nε *Yesu jiin' wə ki ye: «A yé unil wà wəknh Israyel yaab Uwien ya gber, nε ka ben n len' nà nə ya tingi-ii? ¹¹ N təkhe ηε imòn nε, ti lienh ti ben nà nε, ki kundeh imòn ti'nun laa' nà bo, nε na teknh ti'mànkun ki jinh. ¹² N təkhe nε unɛndun wuu ni ya gber, nε na teknh tù ki jinh. N təkhe' nε paaki bó yaar la, ni li tien mila kí teke tù kí ji? ¹³ Unil ya Bijε wà ñen' paaki bó ki jiire' ní ηa ñi la, uba ηa don' paaki bó.

¹⁴ «Bi li fin Unil ya Bijε paaki bó tɛn Moyis là fin' ma uwε udə bo ki caan' kupenpelku ni nnə nε, ¹⁵ ηə unil wà kε teke' wə ki jin' la, wə r̄ lε limiel là ηa ηməbe gbenm.» ¹⁶ Imòn, Uwien yíe unɛndun ya nib ki gbien', nε ki taa' u'Bubaabk ki de' ηə wà kε teke' wə ki jin' la, u la kpo kí juore fεnm, ama wə r̄ lε *limiel là ηa ηməbe gbenm. ¹⁷ Kimε Uwien ηa sɔn' ní u'Bijε unɛndun ni wə r̄ lá biin unɛndun ya nib, u sɔn' wə ní wə r̄ lá ηmien bε nε. ¹⁸ Wà kε teke' wə ki jin' la, Uwien ηa r̄ biin wə. Ama wà kε ηa teke' wə ki jin' la, Uwien biin' wə ηə, kimε wa teke' wə n Uwien ya Bubaabk ki jin'. ¹⁹ Uwien ñiikeh nà bo sɔ ki biindeh binib: kuwenwenku baa' unɛndun ni, nε binib yíe licinñunl ki cɛn' kuwenwenku, kimε bi'tùon bre nε. ²⁰ Wà kε teh nà bre nɛn kuwenwenku nε, ka yíe wə r̄ nεkn kù, kimε u jie u'tùonbiεrε nnə li ñε upaan bo nε. ²¹ Wà kε teh nà mən joh kuwenwenku ni nε, nε binib r̄ lε u'tùon kí bende kí ye u teh Uwien yíe nà nε.

San len' Yesu ya gber ma bo

22 Ni ya puoli bó nε *Yesu nin u'panpaankaab jon' Sude ya tinfenm ni, ki tí te ni' bó, nε u siih binib Uwien ya ñunm. 23 San mɔ lá siih binib Uwien ya ñunm, Enɔn ya du ni nε, kime miñunm lá yεbe ni'saan. Udu nnɔ kpieke Salim ya du nε. Binib lá bàareh u'saan, nε u siih bε Uwien ya ñunm. 24 U ya yo ki laa' ba laan lá cuo' San ki tí pekñ'.

25 San ya panpaankaab findeh nin Suf uba bi sɔkreh bi'ba ki paakeh iyaajεbok ye ma bo nnɔ bo nε. 26 San ya panpaankaab baa' ki lá tɔke' wɔ ki ye: «Cenbaa, unil wà lá te a'saan Suden ya kpenpuol bó, a tɔke' binib u'gber nnɔ, u'mɔ ji siih binib Uwien ya ñunm nε, nε binib kε ji joh wɔn saan.» 27 Nε San tɔke' bε ki ye: «Nil ηa ní fre kí li ηmɔbe niba ηɔ Wien ηa de' wɔ nε. 28 Ninbi bugben yé n'mɔnkunb ki ye n lá len' ki ye min ηa yé Uwien ya Nigendkε *Kristo, ama Uwien sɔn' nni ní liere wɔn nε usen. 29 Ujε kundeh upii la, wɔn si upii. Piice ya jɔ wɔn te ugbε nε ki cengeh u'jɔ bó. U tí cii' u'jɔ ya nieke bó uyo wà la, nε u'yεnm ní sɔnge cεen. N'mɔ ηmɔbe u ya yensonge nε ki tí gben'. 30 Ní kpε wɔn *Kristo ya yel ní li tùareh ki kpienh, nε n'yaal ní li sondeh.»

Unil wà ñen' paaki bó ni ya gber

31 Wɔn wà ñen' paaki bó ní nnɔ nε cen' nà kε te. Unil wà ñen' uñendun ni yé uñendun ya nil nε, ki lienh uñendun ya lenm. Unil wà ñen' paaki bó ní nε cen' nà kε te. 32 U kundeh imɔn u laa' nà nin u cii' nà bo nε. Ama uba mɔnɔn ηa teke' u'mɔnkun nnɔ. 33 Wà kε teke' u'mɔnkun nnɔ la, u tuo' ki ye Uwien yé ugbemɔndaan nε. 34 Unil wà Uwien sɔn' wɔ ní nnɔ lienh wɔn Uwien ya gber nε, kime Uwien taa' *u'Fuoñaanm ki de' wɔ ki tí gben' nε. 35 Uwien Baa

yíe u'Bijε, nε ki taa' nà kε te ki ηukn' wə. ³⁶ Wà teke' Uwien ya Bijε ki jin' la, u ηməbe limiel là ηa ηməbe gbenm nε. Ama wà ηa tuo' ki teke' Uwien ya Bijε ki jin' la, wa rí lε limiel nnə. Uwien ya mutuol li tuu ki te u'bo nε.

4

Yesu nin Samari ya pii uba ya gbεr

¹ *Yesu cii' binib təke' *Farisienmbε ki ye u teh binib u'panpaankaab ki siih bε Uwien ya ñunm ki cεn' San. ² Imòñ, *Yesu bugbεn ηa là siih nib Uwien ya ñunm. U'panpaankaab nε là siih bε. ³ *Yesu cii' bi lienh nnə ma nnə nε u siere' Sude ya tinfenm ni, ki liebeh Galile ya tinfenm bó. ⁴ U joh Galile la, u li ñε *Samari ya tinfenm ni nε.

⁵ U tí baa' Samari ya du uba ni, bi yih wù Sikar. Sakəb là de' u'bijε Yosef bukpàabu bùa nnə ηa fəke nin ni'saan. ⁶ Sakəb ya ñunbunl te nεn saan nε. *Yesu cuon' ki jii', nε ki kèle' liñunbunl nnə ya ñəgbel bo. Ní là tuo kuwensiiku ya yo nε.

⁷ Samari ya pii uba baa' wə rí lun miñunm, nε *Yesu təke' wə ki ye: «Pu nni miñunm rí ñu.» ⁸ U ya yo ki laa' u'panpaankaab jon' udu ya benku ni bε rí tí dε tijier.

⁹ Nε upii nnə ye: «Kí ye bε bo? Sin Suf mə lá miεh min Samari ya pii miñunm-ii?» U len' nnə, kime Sufmbε ηa là nekndeh Samari yaab.

¹⁰ Nε *Yesu ye: «A bi bεn Uwien ya paabu, ki tí bi bεn wà miεh ηε miñunm nə la, sin nε bi li miε wə, nε u bi li de ηε mifuobm ya ñunm.*» ¹¹ Nε upii nnə

---

* **4:10** Grεkmbε ya lenm ya ñəbonl là te mifuobm ya ñunm nnə li fre kí ye miñunbungkaam mə.

ye: «Cɛnbaa, ɲa ɲmɔbe bonlunkaann, liñunbunl nnɔ mɔ ñɔ, a li ɛ mifuobm ya ñunm nnɔ ɛ saan-i? ¹² Ti'yaaje Sakɔb nɛ là de' tɛ liñunbunl liɛ nɔ. Wɔn nin u'bijieɓ nin u'went kɛ là ñun' li'ñunm. Sin nɛ cɛn' wɔn-ii?» ¹³ Nɛ *Yesu tɔke' wɔ ki ye: «Wà kɛ ñuh miɛ ya ñunm la, uñuñun li liebeh ki coh wɔ nɛ. ¹⁴ Ama wà kɛ li ñu n li de wɔ miñunm mà nnɔ, ñuñun ɲa ji li cuo wɔ fiebu. N li de wɔ miñunm mà nnɔ li te tɛn liñunbunl nɛ u'ni, kí li dienh wɔ limiel là ɲa ɲmɔbe gbenm.» ¹⁵ Nɛ upii nnɔ ye: «Cɛnbaa, de nni mi ya ñunm, ñuñun ji la cuo nni ɲɔ n ji la bàareh niɛ saan ki luh.»

¹⁶ Nɛ *Yesu ye: «Jo kí tĩ yin a'cɛ kí liebe ní.» ¹⁷ Nɛ u ye: «Ma ɲmɔbe cɛ.» Nɛ *Yesu jiin' wɔ ki ye: «A ye ɲa ɲmɔbe cɛ ma nɔ, ñi yé imɔn nɛ. ¹⁸ Kimɛ a kun' ticɛr ki tĩ dukn' jɛb biɲun nɛ. A ji te uje wà saan fɛnfennɔ nɔ ɲa yé a'cɛ. A len' ma nɔ, a tɔke' tigbemɔnt nɛ.» ¹⁹ Nɛ upii nnɔ ye: «Cɛnbaa, n bɛnde' ki ye a yé *Uwien ya ñɔbonsɔknl nɛ. ²⁰ Tinbi Samari yaab ya yaajɛb puke' Uwien lijuɔl liɛ bo nɛ, nɛ ninbi *Sufmbɛ ye bi li pukeh Uwien nà saan si: Yerusalem ni nɛ.»

²¹ Nɛ *Yesu tɔke' wɔ ki ye: «Upii, teke kí ji kí ye, uyo we ní, nib ɲa ji lá li pukeh Baa Uwien lijuɔl liɛ bo, ka ji li pukeh wɔ Yerusalem mɔ ni. ²² Ninbi Samari yaab pukeh Uwien, nɛ ka bɛn wɔ. Tinbi *Sufmbɛ wɔn, ti bɛn wɔ, nɛ ki pukeh wɔ. Kimɛ wà li ɲmien binib kɛ ñɛn' *Sufmbɛ ni nɛ. ²³ Uyo we ní, nɛ ñi yé fɛnfennɔ nɛ, bipupukmɔnb li pukeh Baa Uwien bi'fɛl ni nɛ imɔnmɔn. Kimɛ Uwien nuunh bi ya nib ya bol nɛ bɛ ní li pukeh wɔ. ²⁴ Uwien ɲa ɲmɔbe gbɛnɛnt, ba lenh wɔ. Binib bà kɛ pukeh wɔ

nnə li pukeh wə bi'fɛl ni† nɛ imənmən.» ²⁵ Nɛ upii nnə ye: «N bɛn ki ye Uwien ya Nigɛndkɛ, wə bi yih wə *Kristo nnə, li baa ní. U lá baa' la, u li təkɛ tɛ tibont kɛ ya tingi.» ²⁶ Nɛ *Yesu ye: «Min wə lienh nɛ nə, n yé wən nɛ.»

²⁷ U ya yo nɛ u'panpaankaab liɛbe' ní. Bi laa' wən nin upii təkɛh tigbɛr ma nnə nɛ ní cuo' bɛ miyəkɔm, ama uba nɛ kaabe' ki niire' wə ki ye: «A yíe ba u'saan-i?» Bii «A təkɛh wə bɛ ya gbɛr-i?»

²⁸ Nɛn saan nɛ upii nnə taa' u'cuəl ki sien', ki jon' udu ya benku ni, ki tí təkɛ' binib ki ye: ²⁹ «Dɛn mɛn kí tí liike ujɛ wə təkɛ' nni n tien' nà kɛ nə-a! Wa lii yé Uwien ya Nigɛndkɛ Kristo-oo?» ³⁰ Nɛ bi nɛn' udu ni ki joh *Yesu bó.

³¹ Upii nnə liɛbe' udu bó uyo wə nnə, nɛ *Yesu ya panpaankaab gbáanh wə ki teh: «Cɛnbaa, ji tijier.»

³² Nɛ u təkɛ' bɛ ki ye: «N nɛmɔbe tijier tuba ní ji na bɛn tù.»

³³ Nɛ u'panpaankaab niireh təb ki teh: «Uba nɛ nín tuke' tijier ki lá de' wə bii?» ³⁴ Nɛ u təkɛ' bɛ ki ye: «N'jier si ní tien wə sən' nni ní yíe nà nɛ, kí sən u'tuonl kí tí gben. ³⁵ Ninbi pəh mikpɛnjɛnm ki teh: «Ní sien' inɛmaale inan nɛ nɛ ní kpaan tikpɛjier ya taanm.» Ama min təkɛh nɛ nɛ: yaare mɛn kí liike, tikpɛjier ben' ki kpaan' mitaanm nɛ. ³⁶ Wə taakeh tikpɛjier teknh u'paaku nɛ, ki taakeh ni'kɛ limiel lá nɛ nɛmɔbe gbenm bo. Nɛn nɛ li cère wə buuh nin wə taakeh kɛ ní li nɛmɔbe uyɛnsəngɛ. ³⁷ Mikpɛnjɛnm mà teh: «Uba buuh, nɛ utə taakeh» nnə yé imən nɛ. ³⁸ Kimɛ n sən' nɛ ní tí taan tikpɛjier tà na jènde'

---

† 4:24 Grɛkmbɛ ya lenm ya nɔbonl lá teh bi'fɛl ni nnə li frɛ kí ye Mifuoŋaanm ya tuəm bo mə.

tu'bo nε. Biba nε jènde' ki sɔn', nε ninbi jondeh bi'tontonku bo.»

³⁹ Upii nnɔ tɔke' Samari ya tinfenm yaab ki ye *Yesu tɔke' wɔ u tien' nà kε ma nnɔ nε bi teke' *Yesu ki jin' ki yebe, ⁴⁰ ki baa' u'saan, ki gbáan' wɔ ki ye wɔ ń juore bi'saan, nε u tien' nin bε iwien ile. ⁴¹ Binib teke' wɔ ki jin' wɔn bugben ya lenm bo ki yebe ki cɛn' bà teke' wɔ ki jin' upii nnɔ ya lenm bo nnɔ. ⁴² Nε bi tɔke' upii nnɔ ki ye: «Na ji yé a ya lenm baba bo nε ti teke' wɔ ki jin'. Tinbi bugben cii' u len' ma bo, ki bende' ki ye u mɔnbe ki yé uɲɛndun ya Nmiɛnl nε.»

Yesu cère' utonsɔnciɛn uba ya buk faake'

⁴³ Iwien ile nnɔ gèbre', nε *Yesu ńɛn' ni'saan ki jon' Galile ya tinfenm ni. ⁴⁴ Wɔn bugben nε là len' ki ye *Uwien ya ńɔbonsɔknl kε ńɔbonsɔknl ya tiɛma du ni yaab nε ɲa boh wɔ. ⁴⁵ Ama u tĩ baa' Galile ya tinfenm ni ma nnɔ, bi teke' wɔ kucɛnku mɔnmɔnm nε, kimε bi'mɔ là jon' Yerusalem bε ń tĩ jele kunacɛnku ma nnɔ, bi là laa' u tien' nà kε kunacɛnku nnɔ ya yo.

⁴⁶ U liebe' ki baa' Kana ya du ni, Galile ya tinfenm ni, u là cère' miñunm kpɛnde' midaam nà saan nnɔ. Gobina ya tonsɔnciɛn uba te Kapɛrnawum ya du ni u'bijε bun. ⁴⁷ Utonsɔnciɛn nnɔ cii' *Yesu ńɛn' Sude ya tinfenm bó ki baa' Galile ya tinfenm ni, nε u baa' ki gbáan' *Yesu ki ye wɔ ń jo u'den, kí cère u'bijε ń faake, kimε u benh wɔ ń kpo nε. ⁴⁸ Nε *Yesu tɔke' wɔ ki ye: «Na laa' yɔkm ya dīɛku nin yɔkm ya bonn la, na lĩ li teke nni kí ji-a!» ⁴⁹ Nε utonsɔnciɛn nnɔ tɔke' wɔ ki ye: «Yonbdaan, jo n'den tonm! A

taande' la, a li tĩ baa kí lɛ n'buk nnɔ kpo'-a.» ⁵⁰ Nɛ *Yesu ye: «Li kunh, a'bijɛ faake'-a.»

Ujɛ nnɔ teke' *Yesu tɔke' wɔ nà nnɔ ki jin', nɛ ki liɛbe' ki kùnh. ⁵¹ U kùnh ma nnɔ nɛ u'tonsɔnb tuobe' wɔ usɛn ni ki tɔke' wɔ ki ye: «A'bijɛ faake'-a.»

⁵² Nɛ u niire' bɛ ki ye: «U lɛ yo ba nɛ u'gbɛnɛnt tunge'?» Nɛ bi tɔke' wɔ ki ye: «Wenli kutaajuɔku kukurku kuba ya yo nɛ u'gbɛnɛnt wun sɔnge'.»

⁵³ Nɛ ujɛ nnɔ bɛnde' ki ye u ya yo nɛ *Yesu wun tɔke' wɔ ki ye u'bijɛ faake' ɲɔ. Nɛn saan nɛ wɔn nin u'den yaab kɛ teke' *Yesu ki jin'.

⁵⁴ Nɛn nɛ tien' miyɔkm ya bonlienn nà *Yesu tien' nɛ uyo wà u ɲɛn' Sude ya tinfɛnm ni, ki liɛbe' ní Galile ya tinfɛnm ni nnɔ.

5

Ujɛ ubaya tɔan nin u'nuɔ faan' Yesu cɛrɛ' ufaake'

¹ Ni ya puoli bó nɛ Sufmbɛ ya nacenku kuba te Yerusalem ni, nɛ *Yesu don' ni'bó. ² Bi là lùke' kujɛbieku kuba Yerusalem ni, kù te bi yih nà saan ipe ya nañɔbu nnɔ. *Sufmbɛ ya lenm ni, bi yih kujɛbieku nnɔ Betsata nɛ. Tininbont tunun là se ki guɔn' kù. ³ Biwienb dɔdɔ tininbont nnɔ ni ki yebe. Biba yé ijùɔn, bitɔb yé idien, bitɔb mɔ ya nuɔ nin bi'taan kɛ faan'. [Bi'kɛ là dɔ ki gu uyo wà miñunm li jɛnge nɛ. ⁴ Kimɛ uyo uba la, Uwien ya tond uba tĩ ní jiiire ní nɛ kí lá kɔ kujɛbieku nnɔ ni, kí kùkùre miñunm. Uyo wà u baa' kí lá kùreh uwiɛn wà kpiɛ' kí kɔn' la, u bun iwien yà kɛ la, u li faake nɛ.]* ⁵ Ujɛ uba mɔ là te ni'saan ki bun ibin pita nin

* **5:4** Bi kpiɛ' kí kele' tigrɔnt tà nnɔ ya tuba ni migbiirm 5:3b-4 ɲa te tu'ni.

iniin. ⁶ *Yesu laa' u dɔ, nɛ u bɛnde' ki ye u bunge' nɪ wuɔke'-a. Nɛ u niire' wɔ ki ye: «A yíe á faake-ee?»
⁷ Nɛ uwien nnɔ jiin' wɔ ki ye: «Yonbdaan, miñunm lá jèngèh la, ma ñmɔbe nil wà li taa nni kí kuɔn mi'ni. N benh ní kɔ la, nɛ uba ní kpiɛ nin nni kí kɔ.»
⁸ Nɛ *Yesu tɔke' wɔ ki ye: «Fii, kí yuure a'ngɛnl, kí li cuonh.» ⁹ Nɛ u faake' i ya tàan bo, ki yuure' u'ngɛnl, ki cuonh.

Ni'daali là yé *Saba ya daali nɛ. ¹⁰ Nɛn bo nɛ *Sufmbɛ ya ciɛnb tɔke' uje wà faake' nnɔ ki ye: «Dinnɔ yé *Saba ya daali nɛ, ña ñmɔbe sɛn a yuure' a'ngɛnl kí tuke.» ¹¹ Nɛ u tɔke' bɛ ki ye: «Uje wà cère' n faake' nnɔ, wɔn nɛ ye ní yuure n'ngɛnl kí li cuonh.» ¹² Nɛ bi niire' wɔ ki ye: «U lɛ daan nɛ ye á yuure a'ngɛnl kí li cuonh-i?»

¹³ Nɛ uje wà faake' nnɔ ña bɛnde' unil wà nɛ, kimɛ linigol là te ni'saan ma nnɔ wa bɛnde' *Yesu taa' nà bó.

¹⁴ Uyo uba nɛ *Yesu lá laa' wɔ Uwien ya duku ya luo bo, nɛ ki tɔke' wɔ ki ye: «Liike, fɛnfɛnnɔ a faake'-a! A la ji ní tien biere ñɔ ijɛnd yà cɛn' yie nɔ la tu ñɛ.» ¹⁵ Nɛ uje nnɔ jon' ki tí tɔke' *Sufmbɛ ya ciɛnb ki ye *Yesu nɛ cère' u faake'. ¹⁶ Nɛn bo nɛ Sufmbɛ ya ciɛnb cin' ki kɔnh nin Yesu, kimɛ u cère' unil faake' *Saba ya daali. ¹⁷ Ama *Yesu tɔke' bɛ ki ye: «N'Baa sɔnh itùon nɛ haali nin fɛnfɛnnɔ, nɛ n'mɔ sɔnh.»
¹⁸ *Yesu len' nnɔ ma nnɔ nɛ Sufmbɛ ya ciɛnb tùɔreh ki nuunh bɛ ní ku wɔ. Na yé u saa' *Saba ya daali ya kuɔl baba nɛ bi nuunh bɛ ní ku wɔ, kimɛ u yin' Uwien wɔn bugbɛn ya Baa ma nnɔ u taa' u'ba ki kpaan' Uwien nɛ.

Uwien de' u'Bije mituəm

19 Nɛn saan nɛ *Yesu liebe' ki tɔke' bɛ ki ye: «N tɔkeh nɛ imɔ̀n nɛ, Uwien ya Bijɛ ɲa ń fre kí tien niba u'ba bo. U laa' u'Baa teh nà nnɔ, u'mɔ teh nɛn nɛ. U'Baa teh nà nnɔ, u'mɔ teh nɛn nɛ, ²⁰ kime Baa yíe u'Bijɛ, nɛ ki wuɔn' wɔ u teh nà kɛ. U li wuɔn wɔ itùon yà cɛn' yíe nɔ, ɲɔ nɛ̀ ń tùɔre kí cuo nɛ miyɔkm. ²¹ Uwien Baa mɛkreh bitɛnkpiib, ki cèreh bi fuobe ma nnɔ, nnɔ nɛ u'Bijɛ mɔ li cère u yíe bà nnɔ ń li fuobe. ²² Uwien Baa ɲa buh nil uba buur, u cèbe' u'Bijɛ nɛ tibuur kɛ, ²³ ɲɔ binib kɛ ń kpiɛke u'Bijɛ tɛn bi kpiɛkreh u'Baa ma bo. Unil wà kɛ ɲa kpiɛke' Uwien ya Bijɛ la, wa kpiɛke' u'Baa wà sɔn' wɔ ní nnɔ mɔ nɛ.

²⁴ «N tɔkeh nɛ imɔ̀n nɛ, unil wà kɛ cii' n'gbɛr, ki teke' wà sɔn' nni ní ki jin' la, u laa' limiel là ɲa ɲmɔbe gbenm nɛ. Uwien ɲa ń biin udaan. U ńɛn' mikuum ni nɛ, ki kɔn' mifuobm ni. ²⁵ N tɔkeh nɛ imɔ̀n nɛ, uyo we ní, nɛ ní yé fɛnfennɔ nɛ, bitɛnkpiib li cii Uwien ya Bijɛ ya nieke bó. Bà li cii nnɔ li lɛ limiel. ²⁶ Baa yé limiel ya daan ma nnɔ nɛ ki cère' u'Bijɛ mɔ yé limiel ya daan, ²⁷ ki de' wɔ ufaa wɔ ń bu binib tibuur, kime u yé Unil ya Bijɛ nɛ. ²⁸ La cère mɛn niɛ kɛ ń cuo nɛ miyɔkm. Uyo we ní, binib bà kɛ te ikul ni nnɔ li cii u'nieke bó, ²⁹ kí ńɛ ní. Bà sɔn' lituonmɔnmɔnl nnɔ li mɛkre kí lɛ limiel, nɛ bà sɔn' itùonbiɛrɛ nnɔ mɔ li mɛkre ɲɔ Uwien ń bu bɛ tibuur.»

Nà wɔngɛh ki teh Yesu mɔnbe ki ńɛn' ní u'Baa Uwien saan

³⁰ «Ma ń fre kí tien niba n'ba bo. N buh binib tibuur n'Baa ye ma bo nɛ. N'buur cuube nɛ, kime ma nuunh n yíe nà, n nuunh wà sɔn' nni ní nnɔ yíe nà nɛ. ³¹ N kundeh n'ba bo imɔ̀n la, na ń tuo n'mànkun nnɔ. ³² Uba nɛ kundeh n'bo imɔ̀n, nɛ n

ben ki ye u lienh n'bo nà nnɔ, yé imòn nɛ. ³³ Ninbi bugben là sɔn' ni'tondb San saan, nɛ u tĩ len' n'bo tiggɛmònt. ³⁴ Na yé n nuunh unil ya m̀nkun nɛ c̀ere' n tiere' nɛ San ya gber. N lienh nnɔ ɲɔ ní ɲmere nɛ. ³⁵ San là te ten lifrl là bi sɛ' lè li wendeh nɛ. Ninbi bugben là tuo' ki pokn' u'wenwenku ni uyo uba. ³⁶ Ama niba kundeh n'bo imòn, ki cɛn' San ya m̀nkun. Nɛn si: n'Baa de' nni it̀on yà nnɔ n sɔnh yen nɛ, nɛ n li sɔn yè kí tĩ gben nɛ. It̀on bugben nɛ wɔngɛh ki teh n'Baa nɛ sɔn' nni ní. ³⁷ N'Baa wà sɔn' nni ní nnɔ, wɔn bugben kundeh n'bo imòn nɛ. Ama na ci' u'niɛke bó, ka laa' wɔ mɔ. ³⁸ U'gber ɲa te ni'fèl ni, kimɛ na teke' u sɔn' wà ní nnɔ ki jin'. ³⁹ Ni t̀ɔreh ki fiinh *Uwien ya gbɔnku, ki maaleh ki teh, ni li lɛ kun ni nɛ limiɛl là ɲa ɲmɔbe gbenm. Kugbɔnku nnɔ nɛ kundeh n'bo imòn. ⁴⁰ Nɛ na yíe ní baa n'saan kí lɛ limiɛl nnɔ.

⁴¹ «Na yé n nuunh ukpiɛke binib saan nɛ. ⁴² Ama n ben nɛ, ninbi ɲa ɲmɔbe Wien ya yíem ni'fèl ni. ⁴³ Min baa' n'Baa ya yel bo nɛ, nɛ na teke' nni. Ama unil baa' wɔn bugben ya yel bo la, ni teknh wɔ nɛ. ⁴⁴ Ni yíe ní li kpiɛkreh tɔb nɛ, ka nuunh kpiɛke wà ɲɛh ní Uwien baba saan nnɔ. Nɛn bo, ni li tien mila kí teke nni kí ji? ⁴⁵ Ni la maaleh ki teh min nɛ li biin nɛ n'Baa saan. Ni du Moyis wà bo nnɔ, wɔn nɛ li biin nɛ. ⁴⁶ Ni bi teke' Moyis ki jin' la, ni bi li teke n'mɔ kí ji nɛ, kimɛ Moyis là kele' n ya gber nɛ. ⁴⁷ Na teke' Moyis kele' nà nnɔ ki jin' ma nnɔ, ni li tien mila kí teke n'gber kí ji?»

6

Yesu jin' linigocienl liba

(Matie 14:13-21; Mark 6:30-44; Luk 9:10-17)

1 Ni ya puoli bó nε *Yesu puore' Galile ya ñunciεnm mà bi liebe' ki yih mè Tiberiyad ya ñunciεnm nnɔ. 2 Binib laa' u teh miyɔkm ya bont, ki cèreh biwiεnb faakreh ma nnɔ nε bi pε u'bo ki yebe. 3 Nε *Yesu nin u'panpaankaab don' lijuɔl ki tĩ kèle'. 4 Ni là s'ien' waamu nε *Sufmbε ya Pak ní jele. 5 *Yesu yaare' ki laa' binib we ní u'saan ligol, nε u niire' Filip ki ye: «Ti li dε tijier lε saan ηɔ binib biε ní ji?» 6 Wɔn bugbεn là bεn u li tien ma bo, nε ki niire' Filip ηɔ wɔ ní cii u li len kí ye bà. 7 Nε Filip jiin' wɔ ki ye: «Ti taa' iwien kobiile ya tuonl ya paaku mɔnɔn ki dε' tijier la, ta ní baa unil kε ní lε finfimu kí ji.»

8 Nε u'panpaankaab ya uba, bi yih wà Andre u yé Simɔn P'ier ya ninje nnɔ tɔke' *Yesu ki ye: 9 «Kibujebuk kiba te niε saan ki ηmɔbe kpɔnɔ uɲun nin mujenwawaamu mule ama binib biε yebe ki kpε ma nɔ, ní li tien bε ba?»

10 Nε *Yesu tɔke' bε ki ye: «Cère mεn binib nnɔ kε ní kèle.» Timɔsɔngt là yebe ni'saan, nε bi kèle' tu'bo. Bijεb là li baa tεn itur iɲun. 11 *Yesu yuure' kpɔnɔ nnɔ, ki faare' Uwien, ki gbiire' binib nnɔ, nε ki tien' nnɔ mujenwawaamu nnɔ mɔ. U là de' bi'ke bi yíe ma bo nε. 12 Bi'ke ηmɔn' ki gbo', nε u tɔke' u'panpaankaab ki ye bε ní tantaan tijenjent tà s'ien' nnɔ ηɔ niba la ñende. 13 Bi tantaan' binib nnɔ ηmɔn' kpɔnɔ uɲun nnɔ ki gbo' tijenjent tà s'ien nnɔ, ki gbien' ikpencub piik nin ile.

14 Binib nnɔ laa' *Yesu tien' miyɔkm ya bonn nnɔ ma nnɔ nε ki ye: «Ujε wuɔ mɔnbe ki yé *Uwien ya ñɔbonsɔknl wà li baa uɲendun wuu ni nnɔ nε.» 15 *Yesu bende' ki ye bi nuunh bε ní cuo wɔ kí tien bi'ber, nε ki siere' bi'saan, ki liebe' ki don' lijuɔl

u'baba.

Yesu cuonh miñunm bo
(*Matie 14:22-33; Mark 6:45-52*)

¹⁶ Kutaajuɔku juɔre' ma nnɔ nɛ u'panpaankaab bure' miñunciɛnm bó, ¹⁷ ki tĩ kɔn' buñɛrbu, ki joh miñunciɛnm ya kpenpuol, Kapɛrnawum ya du bó. Nĩ biire' ki laa' *Yesu ɲa laan baa' bi'saan. ¹⁸ Kutafaaku fii' ki joh ki gbiekeh, nɛ iñungbegbel fih. ¹⁹ Bi kùre' buñɛrbu ki baa' kɔnsini uɲun bii uluob, nɛ ki laa' *Yesu cuonh miñunm bo ki nɛkndeh buñɛrbu nnɔ, nɛ bujɛwaanbu cuo' bɛ. ²⁰ Nɛ u tɔke' bɛ ki ye: «Min nɛ. La sɛn mɛn jɛwaanbu.» ²¹ U len' nnɔ ma nnɔ bi'yɛnm sɔnge nɛ bi taa' wɔ buñɛrbu nnɔ ni. Nɛ i ya tɔan bo bi pɔk ki baa' ugbe, bi li ñɛ nà saan buñɛrbu ni.

Linigol nuunh Yesu

²² Kutaaku faa', nɛ linigol là juore' miñunciɛnm ya gbaatɔl nnɔ tiere' ki ye buñɛrbu buba nɛ wun te ni'saan, ki bɛnde' ki ye bù wun fii' uyo wà nnɔ, *Yesu ɲa kɔn' bù, u'panpaankaab baba nɛ wun kɔn' bù ki bure'. ²³ Ama iñertɔ ñɛn' Tiberiyad ya du bó ní ki baa' nà saan Yonbdaan wun taa' kpɔnɔ ki faare' Uwien, ki de' binib bi ɲmɔn' nnɔ. ²⁴ Linigol nnɔ laa' *Yesu nin u'panpaankaab ɲa ji te ni'saan ma nnɔ nɛ bi kɔn' iñerde nnɔ, ki joh miñunciɛnm ya kpenpuol, Kapɛrnawum ya du bó, bɛ ń tĩ nuun wɔ.

Yesu nɛ yé limiɛl ya jier

²⁵ Bi tĩ laa' wɔ miñunciɛnm ya kpenpuol, nɛ ki niire' wɔ ki ye: «Cɛnbaa, a baa' niɛ saan u lɛ yo ba?» ²⁶ Nɛ u tɔke' bɛ ki ye: «N tɔkeh nɛ imɔn nɛ, ni jin' tijier ki gbo' ma nnɔ, nɛn bo nɛ ni nuunh nni, na yé

ni bende' miyɔkm ya bont nnɔ ya tingi nɛ ki nuunh nni. ²⁷ La sɔnh mɛn ki nuunh tijier tà saah. Ama li sɔnh mɛn ki nuunh tijier tà dienh nɛ limiɛl là ɲa ɲmɔbe gbenm. Unil ya Bijɛ nɛ li de nɛ tijier bugbɛn, kimɛ Baa Uwien bugbɛn wuɔn' ki ye u de' wɔn nɛ u'tuɔm.»

²⁸ Nɛ bi niire' wɔ ki ye: «Ti li tien mila kí sɔn Uwien yíe itùon yà?» ²⁹ Nɛ *Yesu ye: «Uwien yíe lituonl là si: ní teke min wà u sɔn' nni ní nnɔ nɛ kí ji.» ³⁰ Nɛ bi ye: «A li tien mi lɛ yɔkm ya bonn tí lɛ ɲɔ kí teke ɲɛ kí ji? A li sɔn ba? ³¹ Ti'yaajɛb là jin' tijier tà bi yih tù *mann nnɔ kupenpelku ni. Ní kɛle' *Uwien ya gbɔnku ni ki ye: «U de' bɛ tijier tà ɲɛn' paaki bó ní bɛ ní ji.» » ³² Nɛ *Yesu ye: «N tɔkeh nɛ imɔn nɛ, na yé Moyis nɛ là de' nɛ tijier tà ɲɛn' paaki bó ní nnɔ. Ama n'Baa nɛ dienh nɛ tijiemɔnt tà ɲɛh paaki bó ní. ³³ Kimɛ tijier tà Uwien dienh nɛ tù nnɔ, tun nɛ ɲɛh paaki bó ní ki dienh uɲɛndun ya nib limiɛl.» ³⁴ Nɛ bi ye: «Yonbdaan, li dienh tɛ tu ya jier uyo kɛ.» ³⁵ Nɛ u ye: «Min nɛ yé limiɛl ya jier. Wà kɛ baa' n'saan la, kònm ɲa ji li cuo wɔ. Wà kɛ teke' nni ki jin' la, ɲuɲun ɲa ji li cuo wɔ. ³⁶ N kpíɛ' ki tɔke' nɛ ɲɔ: ni laa' nni, ama na nín teke' nni ki jin'. ³⁷ Binib bà kɛ n'Baa taah bɛ ki dienh nni li baa n'saan. Wà kɛ baa' n'saan la, ma ní wiɛ wɔ. ³⁸ Kimɛ n ɲɛn' paaki bó ní ní lá tien wà sɔn' nni ní yíe nà nɛ, ma baa' ní tien n'bugbɛn yíe nà. ³⁹ Wà sɔn' nni ní yíe nà si: u de' nni binib bà kɛ nnɔ, n la cère bi'ni uba ní bole, ama ní mɛkre bi'kɛ uwenfɔrke ya daali*.
⁴⁰ Kimɛ n'Baa yíe nà si: «Binib bà kɛ laa' min u'Bijɛ ki teke' nni ki jin' nnɔ ní lɛ limiɛl là ɲa ɲmɔbe gbenm

* **6:39** Uwenfɔrke ya daali yé lidaali là Uwien li bu binib kɛ tibuur nnɔ nɛ.

nε. Nε n li mεkre bε uwenfɔrke ya daali.» »

41 U ya yo nε Sufmbε ya ciεnb bunbeh u'bo, kimε u len' ki ye: «Min nε yé tijier tà ñεn' paaki bó ní.»

42 Nε ki tɔkeh tɔb ki teh: «Ujε wuɔ Yosef ya bije *Yesu ña ní-ii? Ti bεn u'naa nin u'baa-a! Bε tien' u len' ki ye u ñεn' paaki bó ní?»

43 Nε *Yesu liebe' ki tɔke' bε ki ye: «La bunbeh mεn tɔb saan. 44 N'Baa wà sɔn' nni ní nnɔ ña dère' nil, ki baa' n'saan la, nil ña ní fre kí baa n'saan. Unil wà kε baa' n'saan la, n li mεkre udaan uwenfɔrke ya daali. 45 Uwien ya ñɔbonsɔknb là kεle' ki ye: «Uwien li wɔkn bi'kε miwɔknm.» Unil wà kε cii' n'Baa len' nà miwɔknm nnɔ ni, ki teke' nε la, udaan li baa n'saan. 46 Uba ña laa' Baa Uwien, wà ñεn' ní u'saan nnɔ baba nε laa' wɔ. 47 N tɔkeh nε imɔn nε, unil wà teke' nni ki jin' la, u ñmɔbe limiel là ña ñmɔbe gbenm nε. 48 Min nε yé limiel ya jier. 49 Ni'yaajeb là jin' tijier tà bi yih tù *mann nnɔ kupenpelku ni. Nin nεn kε ñɔ bi kpo'. 50 Ama tijier tà ñεn' paaki bó ní nnɔ, unil jin' tun la, wa ní kpo. 51 Min nε yé tijier tà ñεn' paaki bó ní ki dienb binib limiel. Unil jin' tu ya jier la, u li fuobe nε uyo kε. N'gbenent nε yé tijier tà n li de tù uɛndun ya nib ñɔ bε ní lε limiel.» 52 Nεn bo nε *Sufmbε findeh bi'ñmiel ni ki teh: «Ujε wuɔ li tien mila kí de' tε u'gbenent tí ñmɔn-i?»

53 Nε *Yesu ye: «N tɔkeh nε imɔn nε, na ñmɔnh Unil ya Bijε ya gbenent, ka ñuh u'sèm la, miel ña te ni'ni. 54 Unil wà ñmɔnh n'gbenent ki ñuh n'sèm la, limiel là ña ñmɔbe gbenm te u'ni, nε n li mεkre wɔ uwenfɔrke ya daali. 55 Kimε n'gbenent yé tijiemɔnt nε, nε n'sèm yé midemɔnm. 56 Unil wà ñmɔnh n'gbenent ki ñuh n'sèm la, u tε nin nni, nε n'mɔ tε

nin wə. ⁵⁷ N'Baa yé limiel ya daan nε ki sən' nni ní, wən bo nε n fuobe. Nnə nε unil ηmənɲ n'gbenent la, min bo nε u'mə li fuobe. ⁵⁸ Tijier tà ñen' paaki bó ní te nnə nε. Ta te tɛn ni'yaajɛb là jin' tà nnə. Bɛn kpo'-a. Ama unil jin' tu ya jier la, u li fuobe nε uyo kɛ.» ⁵⁹ *Yesu là wəknh *Sufmbɛ ya taanl ya duku kùà te Kapərnawum ni nnə nε ki len' nɛn kɛ.

Yesu ya panpaankaab biba siere' u'saan

⁶⁰ U'panpaankaab cii' nnə ma nnə nε bi'ni bà yɛbe ye: «Tigbɛr tuu faa nε. Nɲmɛ li fre kí cenge tù?»

⁶¹ U bende' u'yɛnm ni ki ye bi bunbeh tigbɛr nnə bo, nε ki niire' bɛ ki ye: «Nì saa' ni'yɛnm nε-ɛɛ? ⁶² Ni nín ji bi laa' Unil ya Bijɛ liebe' ki doh paaki bó u là te nà saan nε le? ⁶³ *Mifuoñaanm nε dienh limiel. Unisaal baba ηa ní fre kí tien bonn. Tigbɛr tà n təkɛ' nε nə ñen' *Mifuoñaanm saan nε ki dienh limiel. ⁶⁴ Ama ni'ni biba ηa teke' ki jin'.» Kimɛ *Yesu là bɛn haali micincinm bà ηa teke' wə ki jin', ki bɛn wà lá li kuəre wə mə. ⁶⁵ Nε u tí ye: «Nɛn bo nε n təkɛ' nε ki ye n'Baa ηa cèbe' wà la, wa ní fre kí baa n'saan.»

⁶⁶ Kí ñɛ u ya yo nε u'panpaankaab ni bà yɛbe siere' u'saan ka ji təkɛh nin wə. ⁶⁷ Nε u niire' piik nin bile nnə ki ye: «Ni'mə yíe ní siere bi?» ⁶⁸ Nε Simən Píer jün' wə ki ye: «Yonbdaan, ti siere' la, ti li jo ηmɛ saan-i? Sin nε ηməbe limiel là ηa ηməbe gbenm ya gbɛr. ⁶⁹ Ti teke' ki jin', ki bɛn ki ye sin nε yé Uwien ya Niñaan.»

⁷⁰ Nε u təkɛ' bɛ ki ye: «Min nε ηa gɛnde' nε piik nin bile-ee? Ama ni'ni uba yé usɛnpol nε.» ⁷¹ *Yesu len' nnə ma nnə, u niireh Simən Iskariyət ya bijɛ Sudas nε. Nin Sudas mə yé u'panpaankaab piik nin bile nnə ya uba ma kɛ nnə, wən nε lá li kuəre wə.

7

Yesu ya ninjɛb ɲa teke' wɔ ki jin'

¹ Ni ya puoli bó nɛ *Yesu cuonh Galile ya tinfɛnm ni, ka yíe wɔ rí jo Sude ya tinfɛnm ni, kimɛ Sufmbɛ ya ciɛnb bà te ni'ból nnɔ nuunh bɛ rí ku wɔ nɛ. ² Tɔ, nǐ là sɛn' waamu nɛ *Sufmbɛ rí jele kunacɛnku kùa bi yih kù Ininbon ya nacenku nnɔ. ³ Nɛ u'ninjɛb tɔke' wɔ ki ye: «Siere niɛ saan, kí li joh Sude ya tinfɛnm ból ɲɔ a'panpaankaab mɔ rí tǐ lɛ a teh miyɔkm ya bont tà. ⁴ Unil yíe u'yel rí fii la, wa buɔh u sɔnh nà. A teh miyɔkm ya bont tà nnɔ, cère binib kɛ rí lɛ a teh nà.» ⁵ Kimɛ bɛn u'ninjɛb mɔnɔn ɲa là teke' wɔ ki jin'.

⁶ Nɛ *Yesu tɔke' bɛ ki ye: «N'yo ɲa laan baa'. Ninbi wɔn uyo kɛ mɔn ni'bo nɛ. ⁷ Uɲɛndun ya nib ɲa rí fre kí li nɛn ninbi. Bi nɛn min nɛ, kimɛ n lienh ki teh bi'tuon bre nɛ. ⁸ Ninbi li joh mɛn kunacɛnku nnɔ. Min ɲa rí jo, kimɛ n'yo ɲa laan baa'.» ⁹ U là tɔke' bɛ nnɔ nɛ ki juore' Galile ya tinfɛnm ni.

Yesu jon' Ininbon ya nacenku ya jelm

¹⁰ *Yesu ya ninjɛb bure' kunacɛnku nnɔ ma nnɔ nɛ u'mɔ lɔkre' ki paan'. ¹¹ *Sufmbɛ ya ciɛnb nuunh wɔ kunacɛnku nnɔ ni, nɛ ki niireh ki teh: «U te lɛ sɔ?»

¹² Nɛ linigol nnɔ bunbeh ki tɔkeh tɔb u'gber. Biba teh u yé unimɔn, nɛ bitɔb teh wa yé nimɔn, u tulndeh binib nɛ. ¹³ Ama uba ɲa len' u'gber paan bo, kimɛ bi fɛnge *Sufmbɛ ya ciɛnb nɛ.

¹⁴ Bi jele' kunacɛnku ki tǐ gbiire' siik ni uyo wà nnɔ, nɛ *Yesu jon' Uwien ya duku ból, ki tǐ wɔknh binib Uwien ya gber. ¹⁵ Nǐ cuo' *Sufmbɛ miyɔkm, nɛ bi len' ki ye: «Ujɛ wuɔ ɲa bɛnge' gbɔnku-a! U tien'

mila ki ben kugbɔnku miɛ ya benm-i?» ¹⁶ Nɛ u tɔke' bɛ ki ye: «N wɔknh binib nà nɔ, na yé min bugben ya wɔknm. Ní yé wà sɔn' nni ní nnɔ ya wɔknm nɛ. ¹⁷ Unil yíe wɔ ní tien Uwien yíe nà la, u li bende n wɔknh binib nà nɔ, ní yé Uwien ya wɔknm nɛ bii n lienh min bugben ya yel bo nɛ. ¹⁸ Unil wà lienh wɔn bugben ya yel bo la, u nuunh u'tiɛma kpíeke nɛ. Unil wà nuunh wà sɔn' wɔ ya kpíeke la, wɔn nɛ yé ugbɛmɔndaan, ka ɲmɔbe tonnɛnku. ¹⁹ Moyis nɛ ɲa là de' nɛ *yiko-oo? Nin nɛn kɛ ní'ni uba ɲa pɛ yiko nnɔ bo. Bɛ tien' ni nuunh ní ku nni?»

²⁰ Nɛ linigol nnɔ tɔke' wɔ ki ye: «Usɛnpol nɛ ɲaake ɲɛ! Njɛ nuunh wɔ ní ku ɲɛ?» ²¹ Nɛ u ye: «N tien' miyɔkm ya bonn niba kpein nɛ *Saba ya daali, nɛ ní cuo' ní'kɛ miyɔkm. ²² Moyis là ye ní li jeh ipun. Upunjíe ɲa ñɛn' Moyis saan, u ñɛn' ní'yaajɛkpíekb saan nɛ. Nɛn bo nɛ *Saba ya daali mɔnɔn, kibuk kà kpaan' ní jíe kí'punl la, ní jeh kè nɛ. ²³ Ní jeh ipun *Saba ya daali ɲɔ ní la saa Moyis ya yiko nɛ. Nɛ min cère' uwien ya gbɛnɛnt kɛ faake' *Saba ya daali, nɛ ní'benku ní ben' n'bo-oo? ²⁴ La likeh mɛn nib ya nun bó ki buh bɛ buur. Cère mɛn ní'buur ní li cuube.»

Binib nuunh bɛ ní bende Yesu yé udaan wà

²⁵ Yerusalem yaab biba lienh ki teh: «Ujɛ wà bi nuunh bɛ ní ku wɔ nnɔ ɲa sɔ-ɔɔ? ²⁶ Wɔn nɛ lienh binib ya nun bó ba teh wɔ niba nɔ! Bii tí'ciɛnb mɔnbe ki bende' ki ye u yé Uwien ya Nigɛndkɛ Kristo nɛ? ²⁷ *Kristo lá baa' la, uba ɲa ní bende u ñɛn' nà saan. Ama ujɛ wuɔ wɔn tí'kɛ ben u ñɛn' nà saan.»

²⁸ *Yesu te Uwien ya duku ya luo bo, ki wɔknh binib, nɛ ki len' ufaa bo ki ye: «Ní mɔnbe ki ben nni

ki ben n ñen' nà saan-a! Nin nen ke ño ma baa' n'ba ya baam. Wà sòn' nni ní nnò yé ugbemàndaan nε. Ama ninbi ña ben wò. ²⁹ Min wòn, n ben wò, kime n ñen' wòn saan nε, nε wòn nε sòn' nni ní.»

³⁰ Nεn saan nε bi nuunh be í cuo wò. Ama uba ña tien' wò niba, kime u'yo ña laan là baa'. ³¹ Linigol nnò ni binib bà yebe nε teke' wò ki jin', nε ki len' ki ye: «Uwien ya Nigendkε Kristo lá baa' la, u li tien miyòkm ya bont kí cεn uje wuò tien' ma bo nò-ò?»

Farisienmbε nin bitòtuarcienb nuunh be í cuo Yesu

³² *Farisienmbε cii' linigol nnò bunbeh *Yesu bo nà ke nnò, nε ben nin bitòtuarcienb sòn' biguguurb be í tí cuo wò ní. ³³ Nε *Yesu tòke' linigol nnò ki ye: «Ma ji li wuòke ni'saan, n li liεbe wà sòn' nni ní nnò bó. ³⁴ Ni lá li nuun nni ka í lε nni, kime na í fre kí jo n tí li te nà saan nnò.»

³⁵ Nε *Sufmbε niireh tób ki teh: «U li jo lε saan nε ta í lε wò? U li jo Grεkmbε ya tinfenm mà *Sufmbε yere' ki te mi'ni nnò nε kí tí í li wòknh Grεkmbε-εε? ³⁶ U len' ki ye ti li nuun wò, ka í lε wò, ka í fre kí jo u tí li te nà saan nnò. U'lenm miε nò ya tingi si ba?»

Miñunm mà dienh limiel ya gbεr

³⁷ Kunacenku nnò ya tontonddaali là yé uweng-benge nε. Nεn daali nε *Yesu sere' ki len' ufaa bo ki ye: «Uñuñun ñmòbe wà la, wò í dεn n'saan kí ñu. ³⁸ Unil wà teke' nni ki jin' la, miñunm mà dienh limiel li puube u'fèl ni tεn likpenl nε. Ní kele' nnò nε *Uwien ya gbònkú ni.» ³⁹ U len' nnò ma nnò, u niireh *Mifuoñaanm mà Uwien lá li de mè binib bà teke' wò ki jin' nnò nε. U ya yo ki laa'

*Mifuoñaanm ña laan là jiire' ní, kime Uwien ña laan là kpicke' Yesu.

Yesu bo, binib ña len' ki cii' táb bó

⁴⁰ Linigol nnó cii' *Yesu len' nà nnó nε biba len' ki ye: «Ujε wuó mǎnbe ki yé *Uwien ya ñǎbonsǎknl wà li baa ní nnó nε.» ⁴¹ Bitáb ye: «U yé Uwien ya Nigεndke Kristo nε.» Nε bitáb mǎ ye: «Kristo li fre kí li yé Galile ya nil-ii? ⁴² Na kele' Uwien ya gbǎnku ni ki ye u li yé ti'yaaje *Dafid ya yaabil, kí li yé *Dafid ya du Betelem ya nil nε-εε?» ⁴³ Nnó nε Yesu bo, linigol nnó ña len' ki cii' táb bó, nε ki gbiire' icεk ile. ⁴⁴ Bi'ni biba là nuunh bε í cuo wǎ ufaa bo nε, ama uba ña tien' wǎ niba.

⁴⁵ Biguguurb bà bitǎtuǎrcienb nin *Farisienmbε sǎn' bε bε í tǐ cuo *Yesu nnó liεbe' bi'saan, nε bi niire' bε ki ye: «Bε tien' na cuo' wǎ ní?» ⁴⁶ Nε bi ye: «Nil uba ña laan len' tεn u ya jε.» ⁴⁷ Nε *Farisienmbε nnó ye: «Ninbi mǎ cère' u tuln' nε nε-εε? ⁴⁸ Bicienb nin tinbi *Farisienmbε ni, unil te ki teke' wǎ ki jin'-ii? ⁴⁹ Linigol là teke' wǎ ki jin' nnó ña bεn *yiko ya gber nε. Bi yé binib bà Uwien wie' bε minjùm nε.»

⁵⁰ Nikodεm, *Farisienmbε ya uba, wà là jon' *Yesu saan uyo uba nnó niire' bε ki ye: ⁵¹ «Ti'yiko bo, ti li fre kí biin unil, ka kpicε' ki bun' wǎ tibuur ki bende' u tien' nà-aa?» ⁵² Nε bi ye: «Sin, a'mǎ yé Galile yǎ nε-εε? Tùǎre kí fiin *Uwien ya gbǎnku kí liike, a li lε Galile ya nil uba mǎnǎn ña laan ñen' *Wien ya ñǎbonsǎknl?»

Upiinanmaa uba ya gber

⁵³ [Nε bi'ke kùn'.

8

¹ *Yesu don' lijuɔl liba bo, bi yih lè Olifi ya siin ya juɔl. ² Nì faa' kutɛnɲɛsɔnsɔnku, nɛ u liebe' Uwien ya duku bó. Binib taan' u'saan ki yɛbe, nɛ u kèle' ki wɔknh bɛ Uwien ya gbɛr. ³ Nɛn saan nɛ *Yiko ya wɔnwɔknb nin *Farisienmbɛ tuke' ní upii uba bi pɪln' wɔn nin ujɛ, ki lá sien' linigol nnɔ ya nun bó, ⁴ nɛ ki tɔke' *Yesu ki ye: «Cɛnbaa, upii wuɔ nɔ, bi pɪln' wɔn nin jɛ nɛ. ⁵ Moyis ya yiko ni, nǐ yé liwɔbl nɛ bɛ ní li yèkreh itɛn kí kuuleh ni ya piibol. Tɔ, sin ye ba?» ⁶ Bi là len' nnɔ ɲɔ bɛ ní dele *Yesu kudiɛku nɛ, kí lɛ bi li dule nà bo kí biin wɔ. Nɛ *Yesu gòn' ki ɲmɔbe u'nɔbil ki dɛngɛh tingi ni.

⁷ Bi ɲaake ki niireh wɔ ma nnɔ nɛ u yaare' ki tɔke' bɛ ki ye: «Ní'ni wà ɲa laan tien' biere la, wɔn ní kpɪɛ kí wiɛ wɔ litɛnl,» ⁸ ki liebe' ki gòn' ki ɲmɔbe u'nɔbil ki dɛngɛh tingi ni. ⁹ Bi cii' u len' nnɔ ma nnɔ nɛ bi'ke siereh uba uba, ki cin' biciɛnb ki tí fɔre' biwaab, ki tí dàan' *Yesu nin upii nnɔ, u se *Yesu ya nun bó. ¹⁰ Nɛ *Yesu yaare' ki niire' wɔ ki ye: «Upii, bi te lɛ saan-i? Uba ɲa biin' ɲɛ-a?» ¹¹ Nɛ u ye: «Yonbdaan, uba ɲa biin' nni.» Nɛ *Yesu ye: «N'mɔ ɲa ní biin ɲɛ. Li joh, ki la ji ní li teh biere.»]*

Yesu nɛ yé uɲɛndun ya wenwenku

¹² *Yesu tí tɔke' linigol ki ye: «Min nɛ yé uɲɛndun ya wenwenku. Unil wà kɛ pɛ n'bo la, wa ní li cuonh cinɲunl ni, ama u li lɛ kuwenwenku kùà dienh limiel.

---

* **8:11** Bi kpɪɛ' ki kɛle' tigbɔnt tà nnɔ ya tuba ni migbiirm 7:53 kí tí baa 8:11 ɲa te tu'ni.

13 «U len' nnɔ ma nnɔ nɛ *Farisiɛnmbɛ tɔkɛ' wɔ ki ye: «A kundeh a'ba bo nɛ imɔn. A'mɔnkun nnɔ ŋa yɛ mɔn.» »

14 Nɛ u tɔkɛ' bɛ ki ye: «N kundeh n'ba bo imɔn mɔnɔn la, n'mɔnkun nnɔ yɛ imɔn nɛ, kimɛ n bɛn n ñɛn' nà saan, ki bɛn n joh nà saan mɔ. Ninbi nɛ ŋa bɛn n ñɛn' nà saan, ka bɛn n joh nà saan mɔ. 15 Ni buh tibuur unisaal buh ma bo nɛ. Min ŋa buh uba buur. 16 N li buh binib tibuur mɔnɔn la, n'buur cuube nɛ, kimɛ na yɛ min baba nɛ buh binib tibuur, min nin n'Baa wà sɔn' nni ní nnɔ nɛ buh binib tibuur. 17 Ni'yiko ni, nĩ kele' ki ye bimɔnkunb bile len' tigbɛbaabt la, bi'mɔnkun nnɔ yɛ imɔn nɛ. 18 N yɛ n'bugbɛn ya mɔnkunl nɛ. Nɛ n'Baa wà sɔn' nni ní nnɔ mɔ yɛ n'mɔnkunl.» 19 Nɛ bi niire' wɔ ki ye: «A'baa te la?» Nɛ u jiin' bɛ ki ye: «Na bɛn nni, ka bɛn n'Baa mɔ. Ni bi bɛn nni la, ni bi li bɛnde n'Baa mɔ.»

20 U lienh nnɔ, ki laa' u te Uwien ya duku ya luo bo nɛ, bi dienh Uwien mipum nà saan nnɔ, ki wɔknh binib. Uba ŋa cuo' wɔ, kimɛ u'yo ŋa laan baa'.

Yesu len' ki ye u ñɛn' ní paaki bó nɛ

21 *Yesu tí tɔkɛ' bɛ ki ye: «N bureh nɛ. Ni li nuun nni, ka ní lɛ nni, kí tí kpo nin ni'biere. N joh nà saan nnɔ, na ní fre kí jo ní'saan.»

22 Nɛ Sufmbɛ niireh tɔb ki teh: «U ye wɔ ní ku u'ba nɛ bii? Kimɛ u len' ki ye u jo nà saan nnɔ, ta ní fre kí jo ní'saan.»

23 Nɛ u tɔkɛ' bɛ ki ye: «Ninbi yɛ kitink bo yaab nɛ. Ama min ñɛn' ní paaki bó nɛ. Ni yɛ uɛndun wuu yaab nɛ, nɛ min ŋa yɛ uɛndun wuu yɔ. 24 Nɛn bo nɛ n tɔkɛ' nɛ ki ye ni li kpo nin ni'biere. Kimɛ na

teke' ki jin' ki ye n yé n yé wà ma nnò ni li kpo nin ni'biere nε.»

²⁵ Nε bi niire' wò ki ye: «A yé ημε?» Nε u ye: «N tóke' nε micincinm ki ye n yé wà nnò, n yé wòn nε.

²⁶ N ηmòbe tigber tù yεbe ní len ni'bo kí biin nε. Ama wà sòn' nni ní nnò yé ugbemàndaan nε. N cii' tigber tà u'saan nnò n tókeh tun nε uηendun yaab.»

²⁷ *Yesu len' nnò ma nnò, ba bende' ki ye u lienh u'Baa ya gber nε. ²⁸ Nεn saan nε u tóke' bε ki ye: «Ni li fin Unil ya Bijε uyo wà paaki bó nnò nε kí bende kí ye «n yé n yé wà» nε. Ni li bende kí ye ma sòn niba n'ba bo. N tókeh n'Baa wòkn' nni nà nε. ²⁹ Wà sòn' nni ní nnò te nin nni nε. Wa dàan nni n'baba, kime n teh nà songe u'yεnm nε uyo kε.» ³⁰ *Yesu lienh nnò ma nnò nε binib teke' wò ki jin' ki yεbe.

Ibiere coh binib tiyonbt yaam

³¹ Nε *Yesu tóke' *Sufmbε bà teke' wò ki jin' nnò ki ye: «Ni pε n'gber bo ka dàan' tù la, ni mònbe ki yé n'panpaankaab nε, ³² ki li bende tigbemànt. Nε tigbemànt nnò li ñεn nε tiyonbt ni.» ³³ Nε bi ye: «Ti yé *Abraham ya yaabii nε. Uba ηa lí cuo' tε yonbt. Bε tien' a ye ti li ñε tiyonbt ni?» ³⁴ Nε u ye: «N tókeh nε imòn nε, wà kε teh ibiere la, u yé ibiere ya yonb nε. ³⁵ Uyonb ηa ní li tuu ki yé u'yonbdaan den yò. Ama unil maa' u'bijε la, u li tuu ki yé u'den yò uyo kε nε. ³⁶ Nεn bo nε Uwien ya Bijε ñεn' nε tiyonbt ni la, ni li mònbe kí ñε tu'ni nε. ³⁷ N ben ki ye ni yé *Abraham ya yaabii nε. Ama ni nuunh ní ku nni nε, kime na tuo' n'gber. ³⁸ Min tókeh nε n laa' nà n'Baa saan nε. Nε ninbi teh ni cii' nà ni'baa saan.» ³⁹ Nε bi ye: «Ti'baa si *Abraham nε.» Nε u ye: «Ni bi yé *Abraham ya bumu la, ni bi li sòn u là sòn' ma

bo nε. ⁴⁰ N tɔke' nε n cii' tigbεm̀ɔnt tà Uwien saan nnɔ, nε ni nuunh ní ku nni. *Abraham ɲa là tien' nnɔ. ⁴¹ Ninbi teh tɛn ni'baa nε.» Nε bi ye: «Tinbi ɲa yé gbaandbumu. Ti ɲm̀ɔbe Baa uba nε. Wɔn si Uwien.» ⁴² Nε u ye: «Ni'baa bi si Uwien la, ni bi li yíe nni nε, kime n ɲɛn' ní Uwien saan nε. Ma baa' n'ba ya baam, wɔn nε sɔn' nni ní. ⁴³ Bε tien' na ciih n lienh ki teh bà? Kime na lí yíe ní cenge n'gber nε. ⁴⁴ Ni'baa si usɛnpol nε, nε ni nuunh ní li teh u yíe nà. U yé unikul nε haali uɲɛndun ya cinm, ka tɔkeh gbεm̀ɔnt, kime gbεm̀ɔnt ɲa te u'ni. U'lenm si kutonnɛnku nε, kime u yé utonnɛndaan nε, ki yé kutonnɛnku ya baa. ⁴⁵ Ama min tɔkeh tigbεm̀ɔnt nε. Nɛn nε cère' na teknh n'gber ki jinh. ⁴⁶ Ni'ni, ɲmε li fre kí wuɔn kí ye n fii' ma, n tien' ibiere? N tɔkeh tigbεm̀ɔnt nε. Bε tien' na teknh n'gber ki jinh-i? ⁴⁷ Unil wà kε yé Uwien yɔ la, wɔn nε ciih Uwien ya gber. Ninbi ɲa ciih, kime na yé u'yaab.»

Unil wà kε boh Yesu ya gber ɲa ní kpo fiebu

⁴⁸ *Sufmbε tɔke' wɔ ki ye: «Ta bi len'-ii? A yé Samari ya nil nε. Usɛnpol nε ɲaake ɲε.» ⁴⁹ Nε u tɔke' bε ki ye: «Sɛnpol ɲa ɲaake nni. N boh n'Baa nε, nε ninbi ɲa boh nni. ⁵⁰ Min ɲa nuunh ní kpiεke n'ba; uba nε kpiεkreh nni. Wɔn nε si wɔ ní liike tu ya gber. ⁵¹ N tɔkeh nε im̀ɔn nε, unil boh n'gber la, wa ní kpo fiebu.»

⁵² Nε *Sufmbε tɔke' wɔ ki ye: «Fɛnfɛnnɔ wuɔ ti bɛnde' ki ye usɛnpol nε ɲaake ɲε. Ti'yaaje *Abraham nin *Uwien ya ɲɔbonsɔknb là kpo', nε sin len' ki ye unil boh a'gber la, wa ní kpo fiebu-a! ⁵³ A cɛn' ti'yaaje *Abraham nε-εε? Wɔn nin *Uwien ya ɲɔbonsɔknb kε kpo'. Sin yé ɲmε nε?» ⁵⁴ Nε u tɔke' bε

ki ye: «N bi kpiekreh n'ba ne la, n'kpieke nnɔ bi yé fɛnm ne. N'Baa ne kpiekreh nni, wɔn wà ni ye u yé ni'Wien nnɔ. ⁵⁵ Na ben wɔ, ama min ben wɔ. N bi ye ma ben wɔ la, n bi li tien utonnɛndaan ten ninbi ne. Ama min ben wɔ, ne ki boh u'gbɛr. ⁵⁶ Ni'yaaje *Abraham là maale' ki ye u li le n'yo, ne ki pokn'. U laa' n'yo nnɔ, nen bo ne u là ηmɔbe uyɛnsɔnge.» ⁵⁷ Ne *Sufmbɛ ye: «ŋa baa' ibin piŋun, ne ki ye a laa' *Abraham?» ⁵⁸ Ne u ye: «N tɔke' ne imɔn ne, ba laan là maa' *Abraham ma nnɔ ki laa' n te ne.» ⁵⁹ Nen saan ne bi gɛnde' iten be ní yèke kí ku wɔ, ne u lɔkre' ki ñen' Uwien ya duku ya luo bo.

9

Yesu likre' uje uba bi maa' wɔ ujuɔn

¹ *Yesu cuonh ki joh ne ki tí laa' uje uba, bi maa' wɔ ujuɔn. ² Ne u'panpaankaab niire' wɔ ki ye: «Cɛnbaa, uje wuɔ ne tien' ibiere bii u'naa nin u'baa ne tien' ηɔ bi maa' wɔ ujuɔn-i?» ³ Ne *Yesu jiin' be ki ye: «Na yé uje bugben ya biere bo, ka yé u'naa bii u'baa ya biere mɔ bo. Ní te nnɔ ηɔ unil ke ní le Uwien li sɔn lituonl là kí de wɔ ne. ⁴ Ní laan wien ma nɔ, ní kpɛ tí sɔn wà sɔn' nni ní nnɔ ya tuonl ne. Ní li biire, ne nil ηa ní fre kí sɔn. ⁵ N laan te uɛndun ni ma nɔ, n yé uɛndun ya wenwenku ne.»

⁶ U len' nnɔ ki tí gben', ne ki sii' tiñinsɛnt tingi ni, ki taa' u'nɔbil ki bunbun' titɛnt, ki fàan' ujuɔn nnɔ ya nun, ⁷ ki tɔke' wɔ ki ye: «Jo kí tí fɛnde kujɛbieku kùa bi yih kù Silowe nnɔ ni.» Silowe ya tingi si: Bi sɔn' wà. Ujuɔn nnɔ jon' ki tí fɛnde' ki liɛbeh ní ma nnɔ, u ji like ne.

⁸ Ne ukɔnkuɔnlieb nin binib bà ben ki ye u yé wà tí ní miɛh nnɔ niireh tɔb ki teh: «Na yé uje wuɔ ne

là tí ní kẹ́ kí miéh nńǎ-ǎǎ?» ⁹ Biba ye wǎn nẹ. Bitǎb ye bi naan nẹ, wǎn ɲa ní. Nẹ wǎn bugben ye: «Min nẹ.» ¹⁰ Nẹ bi niire' wǎ ki ye: «A'nun likre' mila bo?» ¹¹ Nẹ u tǎke' bẹ ki ye: «Ujẹ wǎ bi yih wǎ *Yesu nńǎ, wǎn nẹ bun' titent ki fǎan' n'nun, nẹ ki tǎke' nni ki ye ní li joh Silowe ya jẹbieku ni kí tí fende. N jon' kí tí fende', nẹ ki likre'.» ¹² Nẹ bi niire' wǎ ki ye: «U te lẹ saan-i?» Nẹ u ye: «Ma ben.»

Farisienmbẹ niire' ujuǎn wǎ likre' nńǎ iniire

¹³ Nẹ bi taa' wǎ ki jon' *Farisienmbẹ saan. ¹⁴ Tǎ, lidaali là *Yesu bun' titent ki likre' ujuǎn nńǎ là yé *Saba ya daali nẹ. ¹⁵ Nẹ *Farisienmbẹ mǎ niire' ujẹ wǎ là yé ujuǎn nńǎ ní tien ma bo ɲǎ u likre'. Nẹ u tǎke' bẹ ki ye: «U bun' titent nẹ ki fǎan' n'nun, nẹ n fende', ki likre'.»

¹⁶ Nẹ *Farisienmbẹ ya biba ye: «Ujẹ bugben ɲa níen' ní Wien saan, kímẹ wa boh *Saba ya daali.» Nẹ bitǎb ye: «Unil yé ubierdaan la, wa ní fre kí tien yǎkm ya bont ten u teh ma nǎ.» Bi len' ka cii' tǎb bó nẹ ki gbiire' icẹk ile. ¹⁷ Nẹ bi liebe' ki niire' ujẹ wǎ là yé ujuǎn nńǎ ki ye: «Sin wǎ u likre' ɲẹ nńǎ, a maaleh ki teh u yé ɲmẹ nẹ?» Nẹ u ye: «U yé *Uwien ya ńǎbonsǎknl uba nẹ.»

¹⁸ *Sufmbẹ ya ciẹnb ɲa teke' ki jin' ki ye u là yé ujuǎn, nẹ ki likre'. Nẹ ki yin' u'naa nin u'baa ní ¹⁹ kí lá niire' bẹ ki ye: «Ní'bijẹ sǎ nǎ-ǎǎ? Ní maa' wǎ ujuǎn nẹ-ẹẹ? Ní tien' mila u jì likeh fẹnfennǎ wuǎ nǎ?» ²⁰ Nẹ u'naa nin u'baa ye: «Tí ben ki ye tí'bijẹ nẹ. Tí là maa' wǎ ujuǎn nẹ. ²¹ Ama ta ben ní tien' ma u likre' fẹnfennǎ wuǎ nǎ, ka ben udaan wǎ likre' wǎ mǎ. Wa jì yé buk, niire wǎ mẹn. U lí tǎke nẹ u'gber.» ²² U'naa nin u'baa là fenge *Sufmbẹ ya ciẹnb ma

nnə nε cère' bi len' nnə, kimε *Sufmbε ya cienb là kpaan' buñəbu ki ye wà len' ki ye *Yesu yé Uwien ya Nigendkε Kristo la, bi li ηəre wə bi'taanl ya duku ni nε. ²³ Nεn bo nε u'naa nin u'baa len' ki ye: «Wa ji yé buk, niire wə mεn.»

²⁴ *Farisiεnmbε tí yin' uje wà là yé ujuənnə, ki lá təke' wə ki ye: «Təke tigbεmənt Uwien ya nun bó. Tinbi bεn ki ye uje bugbεn yé ubierdaan nε.» ²⁵ Nε u ye: «U yé ubierdaan la, ma bεn. N bεn nà nnə nεn si: N là yé ujuənnε, fεnfennə wuə n likre'.» ²⁶ Nε bi niire' wə ki ye: «U tien' mila ki likre' ηε?» ²⁷ Nε u jiin' bε ki ye: «N kpiε' ki təke' nε, nε na tuo' ní cii. Bε bo nε ni nuunh ní tí ní liebe kí təke nε? Ni'mə la lii nuunh ní tien u'panpaankaab nε-a?» ²⁸ U len' nnə ma nnə nε bi suke' wə, ki təke' wə ki ye: «Sin nε yé u'panpaankε. Tinbi yé Moyis ya panpaankaab nε. ²⁹ Tinbi bεn ki ye Uwien là təke' Moyis nε tigber, ama uje wuə wənn, ta bεn u ñεn' nà saan.» ³⁰ Nε u ye: «Liike mεn miyək m ya bonn-a! U likre' nni, nε na bεn u ñεn' nà saan-a! ³¹ Ti bεn ki ye Uwien ηa cengeh bierdaan ya kaare. Unil boh Uwien ki teh Uwien ya yiem la, Uwien cengeh u ya kaare nε. ³² Uηendun ya cincinyo kí lá baa dinnə, ta laan cii' nil likre' wà bi maa' wə ujuənn. ³³ Uje bugbεn ηa bi ñεn' ní Uwien saan la, wa bi li fre kí tien niba.» ³⁴ Nε bi təke' wə ki ye: «Bi maa' sin a yé ubierdaan, nε a yie á wəkn tinbi-ii?» Nε ki ηəre' wə ki ñεn' litaanl ya duku ni.

Bà cinbe ki yé ijūənn

³⁵ *Yesu cii' bi ηəre' wə ki ñεn' litaanl ya duku ni. Nε u jon' ki tí laa' wə, ki niire' wə ki ye: «Sin, a teke' Unil ya Bijε ki jin'-ii?» ³⁶ Nε u jiin' wə ki ye: «Cεnbaa,

ημε νε ye Unil ya Bijε? Tօke nni ηօ rօ teke wօ kօ ji.»
 37 Ne *Yesu ye: «A laa' wօ; wօn ne tօkeh ηε tigber
 nօ.» 38 Ne u ye: «Yonbdaan, n teke' ηε ki jin',» ne ki
 gbaan' u'nintuօli ki puke' wօ.

39 Ne *Yesu ye: «N baa' uηendun wuu ni, rօ bu
 tibuur ne, kօ cօre binib bօ ηa lenh rօ likre, ηօ bօ like
 rօ juօn.» 40 Farisienmbe bօ te u'saan nnօ cii' u len'
 ma bo, ne ki niire' wօ ki ye: «Ti'mօ ye ijօn ne-εε?»
 41 Ne u tօke' be ki ye: «Ni bi ye ijօn la, na bi li ηmօbe
 biere. Ama ni lienh ki teh ni ye binunyaanb ne, nen
 bo ne ni juore' ki te ni'biere ni.»

10

Yesu ne ye upekpaamօn

1 «N tօkeh ne imօn ne, unil wօ maabe' ki kօn'
 upepeke ni, ka rօen' nañօbu ki kօn' la, u ye unasu
 ne, ki ye udukond. 2 Ama unil wօ rօeh bunañօbu
 ki kօh nnօ, wօn ne ye upekpaal. 3 Unil wօ gu
 bunañօbu nnօ li pօire wօ bօ ne. Ipe ben u'nieke.
 U yih wօn bugben ya pe ya yel, ne ki rօendeh ye. 4 U
 tօ rօen' u'pe ke la, u le usen ne i pe u'bo, kimε i ben
 u'nieke. 5 Ya rօ paan caan bo. I li sen wօ ne mօnօn,
 kimε ya ben cenb ya nieke.»*

6 *Yesu pօn' be mikpenjenm miε nօ, ama ba cii'
 mi'tingi.

7 Ne u tօ tօke' be ki ye: «N tօkeh ne imօn ne, min
 ne ye upepeke ya nañօbu. 8 Binib bօ ke kpiε' ki baa'
 nin nni nnօ ye binasub ne, ki ye idukond, ama ipe

* **10:5** *Yesu ya yo nnօ upedaan nin u'yul ne lօ sօbe ki ye upekpaal.
 Bi lօ taakeh bi'pe ki gօndeh upepeke uba ni ne, ne uguguurl gu ye.
 Nօ faa' la, ne wօ ke rօ baa upepeke nnօ saan kօ yin u'pe, ye rօ rօ kօ
 paan u'bo.

ηα cenge' bi' b́. 9 Min ne yé bunañbu. Unil ñen' min ki kón' la, u li ηmere, kí li kòh ki ñeh, ki li le u li ji bà. 10 Unasu baa' la, u nuunh wɔ́ n̄ suu ipe kí kòkòre kí sasaa ne. Min baa' n̄ lá de yè limiel ne, ηo niba la pɔre i'fuobm ni.

11 «Min ne yé upekpaam̀n. Upekpaam̀n li tuo kí kpo u'pe bo. 12 Unil wà ηa cinbe ki yé pekpaal ki kpaah ipe ilike bo, ηo ka yé pedaan mɔ́ nnɔ́, laa' ukèr we ní la, u li sen kí cère yè ne. Ukèr li cuo iba, ne yà sien' n̄ yeyere. 13 Wà kpaah ipe ilike bo nnɔ́ ηa tange yè. Nen ne cère u li sen kí dāan yè. 14 Min yé upekpaam̀n ne, ki ben n'pe, ne n'pe mɔ́ ben nni, 15 ten n'Baa ben nni ma, n'mɔ́ ben wɔ́ nnɔ́. Ne min li tuo kí kpo n'pe bo. 16 N ηmɔ́be ipetɔ́ yà ηa yé upepeke wuu ya pe. N li li kpaah i'mɔ́ ne, ne i li cengeh n'nieke b́. I'ke li taan kí tien upepeke uba ne, kí li ηmɔ́be upekpaal uba. 17 N'Baa yíe nni, kime n li tuo kí kpo, ηo kí liebe kí mekre. 18 Uba ηa n̄ fre kí ku nni. Min ne tuo' be n̄ ku nni. N ηmɔ́be mituɔ́m n̄ kpo, ki ηmɔ́be mituɔ́m n̄ mekre mɔ́. N'Baa ne cèbe nni n̄ tien nnɔ́.»

19 *Yesu len' nnɔ́ ne Sufmbe ya gber ηa tí cende'. 20 Bi'ni bà yebe t́ke' ki ye: «Usenpol uba ne ηaake wɔ́. U waare' ne. Be tien' ni cengeh u' b́?» 21 Ne bitɔ́b ye: «U'lenm ηa yé unil wà usenpol ηaake wɔ́ ya lenm. Unil wà usenpol ηaake wɔ́ li fre kí likre ijùɔ́n-ii?»

Sufmbe ηa teke' Yesu ki jin'

22 Sufmbe là jeleh kunacenku Yerusalem ni ki tien bi là tien' lituɔ́rl ki mɔ́nge' Uwien ya duku uyo

wà nnò nɛ. Nĩ là yé tiwɔrcient ya yo nɛ.† ²³ *Yesu là cuonh ki joh ki liɛbeh Salomɔn ya ninbonku ni Uwien ya duku ya luo bo. ²⁴ *Sufmbɛ ya cienb guɔn' wɔ, nɛ ki niire' wɔ ki ye: «A li cère tí li jie nè ní tĩ wuɔke-a? A yé Uwien ya Nigɛndkɛ Kristo la, tɔke tɛ imòn.»

²⁵ Nɛ u tɔke' bɛ ki ye: «N là tɔke' nɛ, nɛ na teke' nni ki jin'. N sɔnh itùon yà n'Baa ya yel bo nnò nɛ wɔngɛh n yé udaan wà. ²⁶ Ninbi ɲa yé n'pɛ. Nɛn bo nɛ na teke' nni ki jin'. ²⁷ N'pɛ cengɛh n'niɛke bó. N bɛn yè, nɛ ì pɛ n'bo. ²⁸ N dienh n'pɛ limiel là ɲa ɲmɔbe gbenm. Ya ní kpo kí juore fɛnm, uba mɔ ɲa ní fre kí fie yè n'saan. ²⁹ N'Baa nɛ de' nni yè; u'tuɔm cɛn' mituɔm kɛ.‡ Uba ɲa ní fre kí fie bonn wɔn n'Baa ya nuɔ ni. ³⁰ Min nin n'Baa te miba nɛ.»

³¹ Nɛ *Sufmbɛ ya cienb tí yuure' itɛn bɛ ní yèke kí ku wɔ. ³² Nɛ u tɔke' bɛ ki ye: «N sɔn' ni'nun bó itùonmɔnmɔn ì yɛbe n'Baa ya yel bo. Li lɛ tuonl bo nɛ ni nuunh ní yèke nni itɛn kí ku nni?» ³³ Nɛ *Sufmbɛ ya cienb ye: «Na yé tuonmɔnmɔnl bo nɛ ti nuunh tí yèke ɲɛ itɛn kí ku ɲɛ. A suke' Uwien nɛ. Sin yé unil, nɛ ki taah a'ba ki teh Uwien.» ³⁴ Nɛ u ye: «Nì kele' ni'yiko ya gbɔnku ni ki ye ni yé iwien nɛ. ³⁵ Ti bɛn ki ye uba ɲa ní fre kí ɲmire nà kele' *Uwien ya gbɔnku ni. Tɔ, Uwien là tɔke' binib bà u'gbɛr nnò, u ye bi yé iwien nɛ. ³⁶ Nɛ min wà Uwien gɛnde' nni ki sɔn' nni ní uɲɛndun wuu ni nnò, n len' ki ye n yé u'Bijɛ, nɛ ni ye n suke' wɔ-ɔɔ? ³⁷ Ma sɔnh

† **10:22** Ba ɲa yé Sufmbɛ là kɔn' Uwien ya duku ni ki kuɔn' kù tijɔnkt, nɛ bi tien' lituɔrl ki liɛbe' ki mɔnge' kù. Sufmbɛ ji la jelah kunacunku ki tien nɛn bó nɛ. ‡ **10:29** Bi kpie' ki kele' tigbɔnt tà nnò ya tuba ni nĩ kele' ki ye: «N'Baa de' nni nà nnò yɛbe ki cɛn' nibonn kɛ» nɛ.

n'Baa ya tòn la, la teke nni mèn kí ji. ³⁸ Ama n sònɔh yè la, na lí lí teke nni kí ji mònòn la, teke mèn n sònɔh itòn yà nnò kí ji, ɲò kí bende mònɔnm kí ye n'Baa tɛ nin nni, nɛ n'mò tɛ nin wò.»

³⁹ Nɛn saan nɛ bi tí nuunh bɛ ní cuo wò, nɛ u ɲmɛrɛ' bi'nuò ni.

⁴⁰ U liɛbe' ki jon' Sudɛn ya kpenpuol bó, ki tí te San là cin' ki siih binib Uwien ya ñunm nà saan nnò. ⁴¹ Nɛ binib baa' u'saan ki yɛbe, ki len' ki ye: «San ɲa là tien' yòkm ya bonn niba, ama u là len' uje wuò ya gber tà nnò yé imòn nɛ.» ⁴² Nɛ binib teke' Yesu ki jin' ni'saan ki yɛbe.

11

Lasaar ya kuum

¹⁻² Uje uba nɛ là te ki bun, bi yih wò Lasaar. U yé Mari nin Mart ya ninje nɛ. Wòn nin bɛn kɛ là kòh udu uba ni nɛ, bi yih wù Betani. Mari nnò yé upii wà là taa' lɛfina kí wule' Yonbdaan ya tàan bo, kí taa' u'yur kí ɲminɲmire' yè nnò nɛ. ³ Uje nnò ya ninsieb nnò sòn' bi tí tòke' *Yesu ki ye: «Yonbdaan, unil wà a yíe wò nnò bun nɛ.»

⁴ Yesu cii' ma nnò nɛ ki ye: «Iwien bugbɛn ɲa yé kuum. Ama í lí cèrɛ binib ní kpiɛke Uwien ɲò kí kpiɛke wòn Uwien ya Bijɛ mò.»

⁵ Yesu là yíe Mart nin u'ninɛ nin Lasaar ya gber. ⁶ U cii' Lasaar bun ma nnò nɛ u juore' kí tien' u te nà saan nnò iwien ile. ⁷ Iwien ile nnò gèbre' nɛ u tòke' u'panpaankaab kí ye: «Cèrɛ mèn tí liɛbe Sude ya tinfenm bó.» ⁸ Nɛ u'panpaankaab ye: «Cɛnbaa, na yé idɛn yiɛ nɛ Sufmbɛ là nuunh bɛ ní yèke itɛn kí ku ɲɛ ni'bó nɛ a tí liɛbeh ni'bó-oo?» ⁹ Nɛ u jiiin' bɛ kí ye:

«Uwien uba ŋa te tikur piik nin tule-ee? Unil cuonh uwien ni la, wa ní gbiere, kimε uŋɛndun wuu ya wenwenku nε cèreh u lenh. ¹⁰ Ama unil cuonh kuñonku la, u li gbiere nε, kimε na wien.» ¹¹ Yesu len' nnɔ ki tí gben', nε ki tí ye: «Tí'jɔ Lasaar gùon'-a, ama n li jo kí tí finde wɔ.» ¹² Nε u'panpaankaab ye: «Yonbdaan, u gùon' la, u li faake-a!»

¹³ Yesu là yíe wɔ ní tɔke kí ye Lasaar kpo' nε. Ama u'panpaankaab bɛn maaleh ki teh u lienh migɔmɔnm ya gbɛr nε. ¹⁴ Nɛn saan nε *Yesu ji tɔke' bε ní wien ki ye: «Lasaar kpo'-a! ¹⁵ U kpo', ma te ni'saan ma nnɔ, ninbi bo nε ní tien' nni uyensɔnge, kimε nɛn nε li cère ní tùɔre kí teke nni kí ji. Tí jo mɛn u'ból.» ¹⁶ Nε u'panpaankaab ya uba, bi yih wà Toma ki liɛbe' ki yih wɔ lilebl nnɔ tɔke' bitɔb ki ye: «Cère mɛn tí'mɔ ní jo kí tí kpo' nin wɔ.»

Yesu nε yé mimεkrm, ki yé limiɛl

¹⁷ *Yesu tí baa' Betani ya du ni uyo wà nnɔ, ki laa' Lasaar tien' likul ni iwien inan nínɔ.* ¹⁸ Betani ŋa fɔke nin Yerusalem. Ní li te tɛn kɔnsini uta nε. ¹⁹ Nɛn nε cère' Sufmbɛ là baa' Mart nin Mari saan, bε ní lá suon bε bi'ninjɛ ya kuum bo ki yɛbe.

²⁰ Mart cii' *Yesu we ní, nε u tobreh wɔ usɛn bó. Ama Mari wɔn juore' ki kɛ iden nε. ²¹ Mart tí tɔke' *Yesu ki ye: «Yonbdaan, a bi te niɛ saan la, n'ninjɛ ŋa bi kpo'. ²² Ama n bɛn ki ye fɛnfɛnnɔ wuɔ mɔnɔn, a miɛ' Uwien nibonn nà kɛ la, u li de ŋɛ nɛ nε.» ²³ Nε *Yesu tɔke' wɔ ki ye: «A'ninjɛ li mɛkre.» ²⁴ Nε Mart ye: «N bɛn ki ye u lá li mɛkre uwenfɔrke ya daali, lidaali là binib li mɛkre nnɔ nε.» ²⁵ Nε Yesu ye: «Min nε yé mimεkrm ki yé limiɛl. Unil teke' nni ki jin' la,

* **11:17** Liike Matie 27:60.

u kpo' mənən la, u li fuobe nε. ²⁶ Wà kε fuobe ki teke' nni ki jin' la, wa n̄ kpo fiebu. A teke' n len' nà nɔ ki jin-ii?» ²⁷ Nε Mart ye: «Hnn, Yonbdaan, n teke' ki jin' ki ye a yé Uwien ya Bijε nε, ki yé Uwien ya Nigεndkε Kristo wà li baa ní uηendun ni nnɔ.»

²⁸ Mart len' nnɔ, nε ki bure' ki t̄i yin' u'ninse Mari, ki bunbe' ki t̄oke' wɔ ki ye: «Cεnbaa baa' ní, ki yih ηε.»

²⁹ Mari cii' nnɔ ma nnɔ nε ki p̄ok ki fii', ki jon' u'saan. ³⁰ *Yesu ηa laan k̄on' udu ni, u laan te usen ni, Mart tuobe' wɔ nà saan nnɔ nε. ³¹ *Sufmbε bà te iden Mari saan, ki suondeh wɔ nnɔ laa' u p̄ok ki fii' ki n̄en' saali ma nnɔ nε bi'mɔ paan' u'bo. Bi là maaleh ki teh u joh likul bó nε wɔ n̄ t̄i muɔ.

³² Mari t̄i baa' *Yesu te nà saan uyo wà ki laa' wɔ nnɔ, nε ki gbaan' u'nintuɔli, ki t̄oke' wɔ ki ye: «Yonbdaan, a bi te niε saan la, n'ninje ηa bi kpo'.»

³³ Yesu laa' u muɔh, ki laa' *Sufmbε bà pε u'bo nnɔ mɔ muɔh ma nnɔ, nε u'yεnm saa' ki gbien', ³⁴ nε u niire' bε ki ye: «Ni sube' wɔ lε saan-i?» Nε bi ye: «Yonbdaan, d̄en kí t̄i liike-a!»

³⁵ Nε saan nε Yesu muɔ'. ³⁶ Nε *Sufmbε ye: «Liike m̄en u là yíe wɔ n̄ t̄i kpe ma.» ³⁷ Nε bi'ni biba ye: «Wɔn wà là likre' ujuɔn-ii? Wa bi li fre kí cère Lasaar la kpo-oo?»

³⁸ N̄en saan nε *Yesu ya yεnm t̄i saa' ki gbien', nε u bure' likul bó. N̄i là yé kujɔlulnku nε, nε litenl bi ku'n̄ɔbu. ³⁹ Yesu ye: «Biire m̄en litenl nnɔ.» Ujε wà kpo' nnɔ ya ninse Mart t̄oke' wɔ ki ye: «Yonbdaan, u lii nuuke'-a! Kimε u tien' len iwien inan sɔ.» ⁴⁰ Nε *Yesu ye: «Ma t̄oke' ηε ki ye a teke' nni ki jin' la, a li lε Uwien ηmɔbe ukpieke ma bo-oo?» ⁴¹ N̄en saan nε bi biire' litenl nnɔ, nε u yaare' ki liike' paaki ki ye:

«N'Baa, n faareh ηε nin a cenge' n'bó ma nɔ. ⁴² N ben ki ye uyo ke a cengeh n'bó nε. Ama linigol lie bo nε cère' n len' nnɔ, ηɔ be ní teke kí ji kí ye sin nε sɔn' nni ní.» ⁴³ U len' nnɔ, nε ki tien' ufaa bo ki ye: «Lasaar, ñε ní!» ⁴⁴ Nε uje wá bi yé utenkpíi nnɔ ñen' likul ni ní, tikpɛlɛɛɛr biε ki tenten' u'nuɔ nin u'taan, kutaku piibe u'nun bó. Nε Yesu tɔke' be ki ye: «Ñenñen men tikpɛlɛɛɛr nnɔ, kí cère wɔ ní li joh.»

Bi kpaan' iyε be ní ku Yesu

(Matie 26:1-5; Mark 14:1-2; Luk 22:1-2)

⁴⁵ Sufmbε bà là baa' Mari saan ki laa' Yesu tien' nibonn ná nnɔ, bi'ni bà yebe teke' wɔ ki jin'. ⁴⁶ Ama bi'ni biba mɔ jon' *Farisienmbε saan ki tí tɔke' be *Yesu tien' ná nnɔ. ⁴⁷ Nεn saan nε bitɔtuɔrcienb nin *Farisienmbε nnɔ yin' bi'buur ya cεkl yaab ki taan', nε ki tɔke' be ki ye: «Ti li tien mila? Kimε uje bugben teh miyɔkm ya bont cεen nε. ⁴⁸ Ti cère' u tuu ki teh nnɔ la, binib kε li teke' wɔ kí ji, nε Erom yaab li baa kí lá bere ti'Wien ya duku, kí gben ti'bol ya nib kε.»

⁴⁹ Bi yih bi'ni uba Kayif, wɔn nε là yé bitɔtuɔrcienb ya cien libinl nnɔ, nε u tɔke' bitɔb ki ye: «Na ben niba, ⁵⁰ ka ben ki ye ní mɔn unibaab ní kpo ti'du ya nib bo ηɔ ti'bol kε la gben-ii?» ⁵¹ U len' ma nnɔ, na yé wɔn bugben ya yenm ni nε u len' nnɔ. U là yé bitɔtuɔrcienb ya cien libinl nnɔ ma nnɔ, nε cère' u len' ten uñɔbonsɔknl ki ye *Yesu li kpo bi'bol ya nib kε bo. ⁵² Na yé bi'bol ya nib baba bo nε u li kpo. U li kpo kí taan Uwien ya bumu mùa yere' ní'ke saan nnɔ kí tien be unibaab nε.

⁵³ Kí ñε nen daali nε bi sien' ki ye bi li ku Yesu nε. ⁵⁴ Nεn bo nε *Yesu ηa ji cèreh *Sufmbε lenh wɔ. U siere' ni'saan ki bure' udu uba bó, bi yih

wù Efrayim, wa fòke nin kupenpelku, nε wòn nin u'panpaankaab tí te ni'bó.

⁵⁵ Ní là sïen' waamu nε bε ní jele *Sufmbε ya Pak ya nacenku. Nε binib ñεn' idugbaan ni ki baa' Yerusalem ki yebe, bε ní lá ñεn bi'yul bo tijoknt kí bonde kunacenku nnó. ⁵⁶ Bi te Uwien ya duku ya luo bo ki nuunh Yesu ma nnó nε ki niireh tób ki teh: «Ni maaleh mila? U li baa kunacenku kuu bii wa ní baa?» ⁵⁷ Bitótuórcienb nin *Farisienmbε là len' ki ye unil bεn u te nà saan la, wó ní wuón bε, bε ní jo kí tí cuo wó.

12

Mari fàan' Yesu ya tàan lɛfina (*Matie 26:6-13; Mark 14:3-9*)

¹ Ní là sïen' iwien iluob nε Sufmbε ní jele bi'Pak ya nacenku, nε *Yesu jon' Betani ya du ni. Lasaar wà u là mεkre' wó nnó, kòh nεn ni nε. ² Bi tien' *Yesu tijier ní'saan. Mart nε là gbiinh bε tijier nnó nε Lasaar mó yé bà jinh tijier *Yesu saan nnó ya uba. ³ Mari taa' lɛfina uba u te litrjenku, u'daaku faa cεεn, bi yih lɛfina nnó naar, ki lá fanfaan' *Yesu ya tàan, ki taa' u'yur ki ηmiηmire' yè. Lɛfina nnó ya nu teke' kuduku kε. ⁴ Nε *Yesu ya panpaankaab ya uba, bi yih wà Sudas Iskariyót, wòn wà lá li kuóre Yesu nnó ye: ⁵ «Bε tien' ba ní taa lɛfina nnó kí kuóre kí lε iwentun kobiita ya paaku kí taa kí de bijiinb-i?» ⁶ Na yé Sudas tóngēh bijiinb nε. Kimε u là yé unasu nε. Wòn nε ηuuke kiliksark ma nnó, u suh bi taah ilike yà ki kpiendeh len nnó nε. Nεn nε cère' u len' nnó. ⁷ Nε *Yesu tóke' Sudas ki ye: «Cère wó wó ní fuore. U taa' lɛfina wuó wó ní bonde n'subm nε.

8 Bijiinb li li te ni'saan uyo ke ne; ama min ŋa ní li te ni'saan uyo ke.»

9 Sufmbε ligol cii' *Yesu te Betani ya du ni, ne ki baa' u'saan. Na yé Yesu baba bo ne bi baa'. Bi nuunh be ní le Lasaar wà *Yesu là mekre' wə bitenkpiib ni nnə mə ne. 10 Nen saan ne bitətuərɕienb sien' ki ye bi li ku Lasaar mə, 11 kime wən bo ne *Sufmbε teke' *Yesu ki jin' ki yebe, ka ji pe ben bitətuərɕienb bo.

*Bi kpiεkreh Yesu u tĩ kən' Yerusalem ni
(Matie 21:1-11; Mark 11:1-11; Luk 19:28-40)*

12 Kutaaku faa', ne linigocienl là baa' Yerusalem ni lè ní jele kunacenku nnə cii' *Yesu we ní, 13 ne bi bere' mubiεbisiimu ya fer ki tobreh wə usen bó, ki wuureh ki teh:

«Osana!

Uwien ya mənɱ ní li te wà we ní

Yonbdaan ya yel bo nnə bo.

Uwien ya mənɱ ní li te Israyel yaab ya ber bo.»

14 *Yesu laa' ŋuunfanfaan ki jèke' ten ní kele' ma *Uwien ya gbənkɱ ni ki ye:

15 «*Siyən* yaabε, la cère men nè ní cuo ne jεwaanbu.

Liike men, ni'berciεn we ní,

ki jεke ŋuunfanfaan.»

16 *Yesu ya panpaankaab ŋa laan là cii' ni'tingi u ya yo. Uwien kpiεke' wə uyo wà nnə, ne bi tiere' ki ye ní kele' u'bo nnə ne *Uwien ya gbənkɱ ni, ki bende' ki ye linigol nnə tien' wə bi bi li tien wə ma bo ne.

* 12:15 Bi liεbe' ki yih Yerusalem ne Siyən.

17 Linigol là là te *Yesu saan lidaali là u là mekre' Lasaar ki yin' wə ki ye wə rí ñe ní likul ni nnə, ben ne là təke' binib tigber nnə. 18 Nen bo ne binib ligol tuobe' wə usen bó, kimε bi là cii' u tien' miyokm ya bonn nnə ma bo. 19 Nen saan ne *Farisienmbe təkheh təb ki teh: «Ni laa'-aa? Ninbi ŋa ji li fre kí tien niba. Uŋendun ya nib ke ji pe wən bo ne.»

Grεkmbε biba nuunh bε rí lε Yesu

20 Grεkmbε† biba mə là baa' Yerusalem kuna-cenku nnə ya yo be rí lá puke Uwien. 21 Bi nekñ' Filip. U yé Betsayida ya du wà te Galile ya tinfenm ni nnə yə ne, ne ki təkhe' wə ki ye: «Uciεn, ti yíe tí lε *Yesu ne.» 22 Ne Filip jon' ki tī təkhe' Andre. Ne bi'ke bile jon' ki tī təkhe' Yesu. 23 Ne *Yesu təkhe' be ki ye: «Uyo wà Uwien li kpieke Unil ya Bijε nnə baa' ní ŋə. 24 N təkheh ne imən ne, bi bule' mijibim ma kpo' la, mī li juore mi'baba ne. Ama mī kpo' la, mī li pəre kí yεbre ne. 25 Wà ke yíe wə rí fie u'miel la, wən ne li kpo kí juore fenm. Ama wà ke ŋa tangeh u'miel uŋendun wuu ni la, wən ne li lε limiel là ŋa ŋmobe gbenm. 26 Unil yíe wə rí sən n'tuon la, udaan rí li pe n'bo. N te nà saan la, n'tonsənl mə li te nen saan ne. Unil sən h n'tuon la, n'Baa li kpieke wə.»

Yesu lienh u'kuum bo

27 «Fεnfennə, n'yεnm saa' ki gbien'-a! N li len kí ye ba? N ye: «N'Baa, ñe nni ijend yà we ní nə ni-ii?» Ama n baa' nen bo ne ki lá tu' uyo wuu nə. 28 N'Baa, wuən a'kpieke.»

Nen saan ne uniεke uba ñen' paaki bó ní ki ye: «N wuən' n'kpieke ŋə, ki li liebe kí wuən wù mə ne.»

---

† 12:20 Migbiirm miε ni bi ye Grεkmbε la, bi niireh bà ŋa yé Sufmbε ne.

29 Linigol là se ni'saan ki cii' unieke nnò bó nnò, ya biba ye utaa ne dun', ne bitòb ye Uwien ya tond uba ne len' wò.

30 Ne u ye: «Na yé min bo ne cère' udaan wà len' nò len', ninbi bo ne u len'. 31 Fɛnfɛnnò wuò ne Uwien li bu uɲɛndun wuu ya nib tibuur. Fɛnfɛnnò ne Uwien li ɲɔre wà yé uɲɛndun wuu ya cien nnò. 32 Min wòn, uyo wà bi li fin nni paaki bó nnò†, ne n li dɛre binib ke kí nekn n'ba.» 33 U len' nnò ɲò wò ní wuòn u li kpo mikuum mà ya bol ne.

34 Ne linigol nnò tòke' wò ki ye: «Ti cii' *Uwien ya gbònkɔ ye Uwien ya Nigɛndkɛ *Kristo li fuobe uyo ke ne. A tien' mila ki len' ki ye bi li fin Unil ya Bijɛ udòpònpòn bo paaki bó? Njme yé Unil ya Bijɛ bugben-i?» 35 Ne u tòke' be ki ye: «Kuwenwenku ɲa ji li wuòke' ni'ni. Li cuonh mɛn uyo wà kuwenwenku laan te, ɲò licinñunl la pìln ne. Unil wà ke cuonh licinñunl ni la, wa ben u joh nà bó. 36 Kuwenwenku laan te ma nò, teke mɛn kù kí ji, ɲò kí li yé kuwenwenku yaab.»

*Yesu len' nnò, ne ki ñɛn' ni'saan ki jɛnde' ki tí bòle'.

Sufmbɛ ɲa teke' Yesu ki jin'

37 Nin u là tien' miyòkm ya bont tù yebe bi'nun ni ma ke nnò, ba teke' wò ki jin'. 38 Ba teke' wò ki jin' ɲò *Uwien ya ñòbonsòknl Esayi là len' nà nnò nè ní tien ne. U là ye:

«Yonbdaan, njme tuo' ki teke' ti len' nà nnò ki jin'-i? Njme bɛnde' a ɲmòbe mituòm ma bo?»

---

† 12:32 Bi li fin nni paaki bó nnò ya tingi te bolm mile bo ne. Miba si: kí fin udòpònpòn bo. Mitòm si: kí dùò paaki u'Baa saan.

39 Esayi tí là len' nà bo cèrè' ba lí li fre kí teke kí ji. U là ye:

40 «Uwien juon bi'nun,
ki libe' bi'yenm,
ηɔ bi la lenh,
ki la cii' ni'tingi bi'yenm ni,
ki la lèbre bi'tetem,
ηɔ wɔ ń buu be.»

41 Esayi là len' nnɔ, kimε u là laa' *Yesu ya kpiekε ma nnɔ nε cèrè' u len' u'gber.

42 Nin nen kε, *Sufmbε ya cienb bà yεbe mɔnɔn là teke' *Yesu ki jin'; ama *Farisienmbε bo nε ba len' upaan bo ki ye bi teke' wɔ ki jin'. Bi là fenge' bi li ηɔre bε litaanl ya duku ni nε. 43 Kimε bi yíe binib ya kpiekm ki cen' Uwien yaam.

Yesu tɔke' binib tigber tà nnɔ nε lá li biin be

44 *Yesu len' ufaa bo ki ye: «Wà kε teke' nni ki jin' la, na yé u teke' min baba nε ki jin', u teke' wà sɔn' nni ní nnɔ mɔ ki jin' nε. 45 Wà kε laa' nni la, u laa' wà sɔn' nni ní nnɔ mɔ nε. 46 Min yé kuwenwenku nε ki baa' uηendun ni, ηɔ unil wà kε teke' nni ki jin' la, u la juore cinñunl ni. 47 Unil cii' n'gber, ka bon' tù la, na yé min nε li biin wɔ, kimε ma baa' ń lá biin uηendun ya nib, n baa' ń lá ηmien bε nε. 48 Wà kε wiε' nni, ka teke' n'gber la, u laa' nibonn nà li biin wɔ. Uwenfɔrke ya daali la, n'gber nnɔ nε li biin wɔ, 49 kimε ma tɔkeh n'bugben ya gber. N'Baa wà sɔn' nni ní nnɔ, wɔn nε tɔke' nni n li len ma bo nin n li wɔkn ma bo. 50 N ben ki ye u'gber dienb binib limiel là ηa ηmɔbe gbenm nε. Nnɔ nε n tɔkeh tà kε nɔ n tɔkeh tù n'Baa tɔke' nni tù ma bo nε.»

13

Yesu sɔkre' u'panpaankaab ya tɔan

¹ Ni là sɛn' waamu nɛ *Sufmbɛ ya Pak ya nacenku ní jele. *Yesu bɛn ki ye u'yo baa' wɔ ní ñɛ uɲɛndun wuu ni, kí liɛbe u'Baa bó. U là yíe u'nib bà te uɲɛndun ni nnɔ. U là yíe bɛ ki tí gben' nɛ.

² *Yesu nin u'panpaankaab là jinh kutaajuɔku ya jier uyo wà nnɔ ki laa' usɛnpol de' Simɔn Iskariyɔt ya bijɛ Sudas iyɛnmaale ɲɔ wɔ ní kuɔre Yesu. ³ Yesu bɛn ki ye u'Baa de' wɔ mituɔm tibont kɛ bo, ki bɛn mɔ ki ye u ñɛn' ní Uwien saan nɛ, ki tí liɛbeh Uwien saan. ⁴ Wɔn nin u'panpaankaab kɛ ki jinh, nɛ u fii' ki sere', ki gore' u'paaki bó ya lierl ki ble', ki taa' kukpɛlciɛku ki gbin' u'ciɛk ni, ⁵ nɛ ki taa' miñunm ki kuore' kusɛnku ni, ki cin' ki sɔkreh u'panpaankaab ya tɔan*, ki taah u gbin kukpɛlciɛku kùà nnɔ ki ɲmireh yɛ. ⁶ U tí baa' Simɔn Píer saan, nɛ u tɔke' wɔ ki ye: «Yonbdaan, sin ní lá sɔkre min ya tɔan-ii?» ⁷ Nɛ *Yesu ye: «Fɛnfɛnnɔ ɲa ní cii n teh nà nɔ ya tingi, ama a lá li cii nè uyo uba nɛ.» ⁸ Nɛ Píer ye: «Ŋa lí li sɔkre n'tɔan fiebu.» Nɛ *Yesu ye: «Ma sɔkre' a'tɔan la, ɲa ní lɛ gbiin n'saan.» ⁹ Nɛ Simɔn Píer ye: «Yonbdaan, nnɔ la, la sɔkre n'tɔan baba. Sɔkre n'nuɔ nin n'yul mɔ.» ¹⁰ Nɛ *Yesu ye: «Unil sɛi' la, wa ní li nuunh wɔ ní pɔk kí sɛi kí lere, u li sɔkre u'tɔan baba nɛ, kime u'gbɛnɛnt kɛ wien nɛ. Ni'mɔ wien nɛ, ama na nín yé ni'kɛ nɛ wien.» ¹¹ Kimɛ *Yesu bɛn udaan wà li kuɔre wɔ, nɛn nɛ cèrɛ' u len' ki ye: «Na yé ni'kɛ nɛ wien.»

¹² Tɔ, u sɔkre' bi'tɔan ki tí gben', ki gole' u'lierl nnɔ, nɛ ki liɛbe' ki tí kèlɛ', ki niire' bɛ ki ye: «Ni cii' n

* **13:5** Itɔan ya sɔkrm là yé liyonbtuonl nɛ.

tien' nε nà nɔ ya tingi-ii? ¹³ Ni yih nni ni' Cεnbaa nin ni' Yonbdaan ma nɔ, ni ηmɔbe imɔn nε, kimε n yé wɔn nε. ¹⁴ Min ni' Yonbdaan nin ni' Cεnbaa sɔkre' ni' taan ma nɔ, ni' mɔ ní li sɔkreh ni' tɔb ya taan nnɔ. ¹⁵ Kimε min wuɔn' nε ni li teh ma nε, ni' mɔ ní li teh ni' tɔb tɛn n tien' nε ma nɔ. ¹⁶ N tɔkeh nε imɔn nε, utonsɔnl ηa cɛn' u' cɛnbaa, utond mɔ ηa cɛn' wà sɔn' wɔ. ¹⁷ Ni bende' n len' nà nɔ ya tingi ma nɔ, ni teh nnɔ la, Uwien ya mɔnm li te ni' bo nε.

¹⁸ «Ma lienh ni' kε bo, min n bɛn n gɛnde' binib bà; ama nà kεle' *Uwien ya gbɔnku ni nnɔ li tien nε. Ní kεle' ki ye: «Min nin unil wà taakeh ki jinh n' jier nε fii' ki sere' n' bo.» ¹⁹ N tɔke' nε nibonn nà ηa laan tien' ya gbɛr fɛnfɛnnɔ, ηɔ ní lá tien' la, ní bende kí ye «n yé n yé wà» nε†. ²⁰ N tɔkeh nε imɔn nε, unil teke' n sɔn' unil wà la, u teke' min nε. Unil teke' nni la, u teke' wà sɔn' nni ní nnɔ nε.»

Yesu tɔke' u' panpaankaab ki ye bi' ni uba li kuɔre wɔ

(Matie 26:20-25; Mark 14:17-21; Luk 22:21-23)

²¹ *Yesu len' nnɔ ki tɔ gben', u' yɛnm saa' ki gbien', nε u tɔke' bε ki ye: «N tɔkeh nε imɔn nε, ni' ni uba li kuɔre nni.» ²² Nε u' panpaankaab jiebɛh ki likeh tɔb, ka bɛn u niireh wà. ²³ Bi jinh ma nnɔ, u' panpaankaab ni u yíe wà ki gbien' nnɔ nε kε ki buɔke wɔ. ²⁴ Nε Simɔn Pier kɛnbe' wɔ ki ye wɔ ní niire *Yesu kí ye u niireh ηmε nε? ²⁵ Nε u' panpaankε nnɔ gbien' *Yesu bo, ki niire' wɔ ki ye: «Yonbdaan, ηmε nε?» ²⁶ Nε *Yesu tɔke' wɔ ki ye: «N wɔre' kpɔnɔ ki se' ki de' wà la†, wɔn nínɔ.» Nε

† **13:19** Liike 8:28. ‡ **13:26** Ki wɔre' kpɔnɔ ki se' ki de' unil yé kujɔtieku ya ðieku nε Sufmbe bo.

ki wóre' kpɔnɔ ki se', ki de' Simɔn Iskariyɔt ya bije Sudas. ²⁷ Sudas teke' kpɔnɔ nnɔ uyo wà nnɔ, nɛ *Satan kɔn' u'fɛl ni. Nɛ *Yesu tɔke' wɔ ki ye: «Tien a ye á tien nà nnɔ tonm!»

²⁸ Binib bà kɛ ki jinh tijier nnɔ ni uba mɔnɔn ɲa bɛnde' nà cère' *Yesu tɔke' wɔ ki ye nnɔ. ²⁹ Sudas nɛ ɲuuke kiliksɔrk ma nnɔ, biba maale' ki ye *Yesu tɔke' wɔ ki ye wɔ ɲ jo kí tĩ de bɛ kunacenku ya bont nɛ, bii wɔ ɲ jo kí tĩ de bijiinb nɛ niba. ³⁰ Sudas teke' kpɔnɔ nnɔ ma nnɔ nɛ kí pɔk ki ɲɛn' i ya tàan bo. Nĩ là yé kuɲɔnku nɛ.

Yesu gbiereh u'panpaankaab bɛ ɲ li yíe tɔb

³¹ Sudas ɲɛn' uyo wà nnɔ nɛ *Yesu tɔke' bɛ ki ye: «Fɛnfɛnnɔ Uwien kpíeke' Unil ya Bijɛ. Wɔn bo nɛ bi li kpíeke' Uwien mɔ. ³² Wɔn bo nɛ bi kpíeke' Uwien la, Uwien bugbɛn mɔ li kpíeke' wɔ. U li kpíeke' wɔ fɛnfɛnnɔ nɛ. ³³ N'bumu, ma ji li wuɔke ni'saan. Ni li nuun nni, ama n là tɔke' *Sufmbɛ ya ciɛnb nà nnɔ, n ji li tɔke' ni'mɔ nè fɛnfɛnnɔ, kí ye: «Na ɲ fre kí jo n joh nà saan.» ³⁴ N de' nɛ liwɔbfɛnl nɛ: «li yíe mɛn tɔb.» N yíe nɛ ma nnɔ, ni'mɔ ɲ li yíe tɔb nnɔ. ³⁵ Ni yíe tɔb la, nɛn nɛ li cère binib kɛ ɲ bɛnde kí ye ni yé n'panpaankaab.»

Yesu tɔke' ki ye Pier li niɛ kí ye wa bɛn wɔ

(Matie 26:31-35; Mark 14:27-31; Luk 22:31-34)

³⁶ Nɛ Simɔn Pier niire' wɔ ki ye: «Yonbdaan, a joh ɛ bó?» Nɛ *Yesu jiin' wɔ ki ye: «N joh nà bó nnɔ ɲa ɲ fre kí paan n'bo fɛnfɛnnɔ. A lá li paan n'bo uyo uba nɛ.» ³⁷ Nɛ Pier niire' wɔ ki ye: «Yonbdaan, bɛ bo nɛ ma ɲ fre kí paan a'bo fɛnfɛnnɔ? N li tuo kí kpo a'bo-a!» ³⁸ Nɛ *Yesu tɔke' wɔ ki ye: «A li mɔnbe kí

tuokí kpo n'bo-oo? N tókeh ñe imòñ ne, a li ñie bolm mita kí ye ña ben nni ne kí yaan ukuoje í muo.»

14

Yesu ne yé usen wà joh Uwien saan

¹ *Yesu tóke' u'panpaankaab ki ye: «La cère men ni'yenm í saa. Teke men Uwien kí ji, kí teke n'mo kí ji. ² Mifenm yebe n'Baa den. Ma bi yebe la, n bi li tóke ne kí ye n joh í tí bonde mifenm kí ble ne-ee? ³ N jon' ki tí bonde' mifenm ki ble' ne la, n li liebe ní, kí lá taa ne, ño ni'mo í tí ní li te min te ná saan. ⁴ N joh ná bó nnò, ni ben ni bó ya sen.» ⁵ Ne Toma tóke' wò ki ye: «Yonbdaan, ta ben a joh ná bó, ti li tien mila kí ben de ni'bó ya sen-i?» ⁶ Ne *Yesu tóke' wò ki ye: «Min ne yé usen wà wongeh binib tigemònt, ki dienh be limiel. Uba ña í fre kí jo n'Baa saan ka ñen' min saan. ⁷ Ni bi ben nni la, ni bi li ben de n'Baa mo ne. Fenfennò ni ben wò, ki laa' wò mo.»

⁸ Ne Filip tóke' wò ki ye: «Yonbdaan, wuon te a'Baa ne ní li dèkre te.» ⁹ Ne *Yesu tóke' wò ki ye: «Filip, n te ni'saan ní wuoke' ki kpaan' nò, ne ña ben nni-ii! Unil wà laa' nni la, u laa' n'Baa ne. Be tien' a tóke' ki ye í wuon ne n'Baa? ¹⁰ Ña teke' ki jin' ki ye n te nin n'Baa ne, ne n'Baa mo te nin nni-ii? N tókeh ne tigber tà nò ña yé n'bugben yaar. N'Baa wà te nin nni nnò ne sònh u'tùon.

¹¹ «Teke men kí ji kí ye n te nin n'Baa ne, ne n'Baa mo te nin nni. Na teke' n'gber ki jin' la, teke nni men kí ji miyòkm ya bont nnò bo. ¹² N tókeh ne imòñ ne, unil wà ke teke' nni ki jin' la, u li sòn itùon yà n sòn' yè nò. U li sòn itùon yà yebe nin n sòn' yà nò mònòñ, kimè n joh n'Baa bó ne. ¹³ Ni mié' ná ke n'yel bo la,

n li tien nè, ηο βε ρ kpieke n'Baa min u'bije bo. ¹⁴ Ni mie' nni * nà κε n'yel bo la, n li tien nè.»

Uwien li sən Utotorl uba ní

¹⁵ Ni yíe nni la, ni li boh n'wəb ne, ¹⁶ ne n li gbáan n'Baa wə ρ de ne Utotortə wə ρ li te ni'saan uyo κε. ¹⁷ U yé *Mifuoñaanm ne, ki yé tigbεmənt ya daan. Uηendun ya nib ηa ρ fre kí teke mē, kimε ba lenh mē, ka βen mē mə. Ama Ninbi wən, ni βen mē; mǐ te ni'saan, ki li te ni'ni mə.

¹⁸ Ma ρ cère ne ní li te tən mutenkpiibumu. N li liεbe ní ni'saan. ¹⁹ Nǐ sǐen' waamu, uηendun ya nib ηa ji li le nni, ama ninbi li le nni, kimε n fuobe, ne ni'mə li fuobe. ²⁰ Ni'daali baa' la, ni li βende kí ye min nin n'Baa taan' ki yé unibaab ne, ne ninbi nin min mə taan' ki yé unibaab.

²¹ «Unil wà yíe nni si: wà βen n'wəb ki boh yè ne. N'Baa li yíe unil wà yíe nni, ne n'mə li yíe udaan, kí cère udaan ρ βende nni.»

²² Ne Sudastə, wə ηa yé Sudas Iskariyət nnə niire' wə ki ye: «Yonbdaan, βe bo ne a li cère tinbi ρ βende ηε, ka ρ cère uηendun ya nib ρ βende ηε?» ²³ Ne *Yesu jiin' wə ki ye: «Wà yíe nni la, u li boh n'gber ne, n'Baa li yíe wə, ne ti li baa u'saan, kí li kəh u'saan. ²⁴ Wà ηa yíe nni la, wa ρ li boh n'gber. Ni cengeh tigber tà nə ηa yé n'yaar, tū yé n'Baa wə sən' nni ní nnə yaar ne.

²⁵ «N laan biε ki te ni'saan ma nnə ne ki təke' ne tigber tuu nə. ²⁶ Ama *Mifuoñaanm mà yé Utotorl nnə, n'Baa li sən mē ní n'yel bo. Mēn ne li wəkn ne ni'ke, kí tiere ne n təke' ne tigber tà nnə.

* **14:14** Bi kpie' ki kele' tigbənt tà nnə ya tuba ni nni ηa te tu'ni.

27 «Li te men uyenduon ni. N dienh ne n hmabe uyenduon wa nno ne; ma dienh ne wu ten uendun ya nib dienh ma bo. La cere men ni'yenm rí saa, ki la sen jewanbu. 28 Ni cii' n take' ne ki ye n li jo kí liebe ní ni'saan. Ni yie nni la, n joh n'Baa saan ma nno ni bi li hmabe uyensonge ne, kime n'Baa cen' nni. 29 N takeh ne nibonn na ja laan tien' ya gber fenfenn, ja ni lá tien' la, ni teke ki ji ne. 30 Ma ji li take ne tigber ne rí wuake, kime uendun wuu ya cien we ní, wa rí fre kí tien nni niba. 31 Ama ni kpe uendun ya nib rí bende kí ye n yie n'Baa, ne ki teh u take' nni ma bo. «Fii men tí jo.» »

15

Yesu ne ye busumandu

1 «Min ne ye busumandu* ne n'Baa ye ukpaal wa tuoreh busubu nno. 2 Isigben ya ke te n'bo ka lòn nno, u li ge yi kí wie ne. Ama isigben ya ke lòn nno, u li kpekpeke kí tuore yi, ne yi rí tuore kí lòn. 3 N take' ne tigber ta no tuore' ni'tetem ja. 4 Li te men nin nni, ten n te nin ne ma. Usigben te u'ba, ka tuuke busubu bo la, wa rí fre kí lòn. Nno ne ni'mo ja te nin nni la, na rí fre kí tien bonn.

5 «Min ne ye busubu, ne ninbi ye isigben. Unil wa ke te nin nni, n'mo te nin udaan la, u li te ten usigben wa lòn ki gbiekeh ne. Na te nin nni la, na rí fre kí tien bonn. 6 Unil wa ja te nin nni la, bi li jende wo kí tí wie ne wo rí kuore ten usigben wa ja tuuke subu bo. Isigben ya kuore' la, bi gèndeh yi ki kpiendeh umu ni ne i wih. 7 Ni te nin nni, ki hmabe n'gber ni'fel ni, ki mie' Uwien ni yie na la, u li de

* 15:1 Busubu nno ye tisir ta bi taah tu'bii ki neh fen nno ne.

nε nè nε. ⁸ Ni yé n'panpaakaab, ki te tɛn isigben yà lùonh ki gbiekeh la, nɛn nε kpiɛkreh n'Baa. ⁹ N'Baa yíe nni ma nnɔ nε n'mɔ yíe nε. Li te mɛn n'yíem ni. ¹⁰ N boh n'Baa ya wɔb, nε ki te u'yíem ni. Ni'mɔ boh n ya wɔb la, ni'mɔ li te n'yíem ni nε.

¹¹ «N tɔke' nε nɛn kɛ ɲɔ ní li ɲmɔbe uyɛnsɔnge wà n ɲmɔbe wù nnɔ nε; ɲɔ ni'yɛnm ní li sɔnge kí tĩ gben. ¹² N yíe ní li teh nà si: li yíe mɛn tɔb tɛn n yíe nε ma bo. ¹³ Nil ɲa ɲmɔbe yíem ki cɛn' wà li tuo kí kpo u'jɔtieb bo. ¹⁴ Ni teh n tɔke' nε nà la, ni yé n'jɔtieb nε. ¹⁵ Ma ji li yih nε n'tonsɔnb; n li yih nε n'jɔtieb nε, kimɛ utonsɔnl ɲa bɛn u'cɛnbaa ya gbɛr kɛ; ama min tɔke' nε tigbɛr tà kɛ n cii' tù n'Baa saan nnɔ. ¹⁶ Na yé ninbi nε gènde' nni, min nε gènde' nε, ki de' nε lituonl kí ye ní li joh, kí li te tɛn isigben yà lùonh isibii yà li tuu ki te. Nɛn bo, ni miɛ' n'Baa nibonn nà kɛ n'yel bo la, u li de nε nè nε. ¹⁷ N yíe ni li teh nà si: ní li yíe tɔb nε.»

Uɲɛndun ya nib li nɛn Yesu nin u'yaab

¹⁸ «Uɲɛndun ya nib nɛn nε la, ní li bɛn kí ye bi kpiɛ' ki nɛnde' min nε. ¹⁹ Ni bi yé uɲɛndun yaab la, uɲɛndun yaab bi li yíe nε nε, kimɛ uɲɛndun ya nib yíe bi'yaab nε. Ama ninbi ɲa yé uɲɛndun yaab. N ñɛn' nε uɲɛndun ya nib ni ma nnɔ nε cère' bi nɛn nε. ²⁰ Li tien mɛn n là tɔke' nε nà ki ye: «Utonsɔnl ɲa cɛn' u'cɛnbaa nnɔ.» Bi jènde' min la, bi li jènde ni'mɔ nε. Bi tuo' n'gbɛr la, bi li tuo ni'mɔ yaar nε. ²¹ Min bo nε bi li tien nε nɛn kɛ, kimɛ ba bɛn wà sɔn' nni ní. ²² Ma bi baa' ki lá tɔke' bɛ n'gbɛr la, uba ɲa bi li biin bɛ kí ye bi tien' ibiɛre, ama fɛnfɛnnɔ, ba ji li fre kí dule niba bo kí ye ba tien' biɛre. ²³ Unil nɛn nni la, u nɛn n'Baa mɔ nε. ²⁴ Ma bi sɔn' yɔkm

ya tòn yà nisaal ɲa laan sòn' yè bi laa' la, uba ɲa bi li biin bɛ kí ye bi tien' biere. Ama fɛnfɛnnɔ bi laa' yè nɛ ki nɛn min nin n'Baa kɛ. ²⁵ Ama nɛn kɛ tien' ɲɔ nè í cère nà kele' bi'yiko ya gbɔnku † ni nnɔ nè í tien nɛ. Ní kele' ki ye: «Bi nɛn nni nɛ ka ɲmɔbe bi nɛn nni bà bo.»

²⁶ «Tɔ, n'Baa li cère í sòn Utotorl ní. U yé *Mifuoñaanm nɛ, ki yé tigbɛmònt ya daan, ki ñɛn' ní n'Baa saan. Mí lá baa' uyo wà la, mí li kun n'bo imòɲ. ²⁷ Ní'mɔ li kun n'bo imòɲ, kime ni te n'saan haali n'tuonl ya cincinyo nɛ.»

16

¹ «N tɔke' nɛ nɛn kɛ ɲɔ ní lá tien' la, ni la wiɛ ní'tekjim nɛ. ² Bi li ɲɔre nɛ itáan ya dur ni. Uyo uba mɔnɔn we ní, unil ku' nɛ la, u li maaleh ki teh u tien' lituɔrl nɛ ki de' Uwien. ³ Ba bɛnde' n'Baa yé udaan wà, ka bɛnde' n'mɔ yé udaan wà, nɛn nɛ li cère bɛ í tien' nɛ nnɔ. ⁴ N tɔke' nɛ bi lá li tien' nɛ ma bo, ɲɔ u ya yo lá baa' la, ní li tien' kí ye n là tɔke' nɛ nè ɲɔ.»

Mifuoñaanm ya tuonl

«Ma là tɔke' nɛ tù n'tuonl ya cincinyo, kime min nin ninbi nɛ là te. ⁵ Ama fɛnfɛnnɔ, n liebeh wà sòn' nni ní nnɔ saan nɛ, nɛ ní'ni uba ɲa niire' nni n joh nà bo-a?» ⁶ Kime n len' ki ye n li bure kí cère nɛ ma nnɔ nɛ ní'yɛnm saa' ki gbien'. ⁷ Ama n tɔkeh nɛ imòɲ nɛ, n jon' nɛ la, ní li mɔn ní'bo, kime ma jon' la, Utotorl nnɔ ɲa í baa ní. N jon' la, n li sòn wɔ ní ní'saan. ⁸ U lá baa' la, u li cère uɲɛndun ya nib í bɛnde kí ye bi yé bibiɛrdɛnb, kí cère bɛ í bɛnde

† 15:25 Bi ye bi'yiko ya gbɔnku la, bi niireh Uwien ya Jɔtiɛkpaaku ya gbɔnku nɛ. Liike 10:34.

kí ye Uwien cuube, kí bende kí ye Uwien li bu be tibuur. ⁹ U li cère be ní bende kí ye bi yé bibierdenb, kimε ba teke' nni ki jin'. ¹⁰ U li cère be ní bende kí ye Uwien cuube, kimε n li jo n' Baa saan, ne na ji li ε nni. ¹¹ U li cère be ní bende kí ye bi li bu be tibuur, kimε Uwien bun' uɲendun wuu ya cien tibuur ηɔ.

¹² «N biε ki ηmɔbe tigber tũ yebe ní tɔke ne, ama tũ li kpiεke nin ne fenfenno. ¹³ Uyo wà *Mifuoñaanm lá li baa nno; men mà yé tigbemònt ya daan nno; mĩ li pekre ne tigbemònt ya sen ke ni. Ma ní tɔke mi'bugben ya gber, ama mĩ cii' tà nno, tun ne mĩ li tɔke ne. Mĩ li tɔke ne nà lá li tien' ya gber mɔ. ¹⁴ Mĩ li kpiεke nni, kimε mĩ li taa n ya gber ne kí tɔke ne. ¹⁵ N' Baa ya bont ke yé n' yaar ne, nen ne cère' n ye mĩ li taa n ya gber ne kí tɔke ne.»

Ni'yensaa li kpende uyensonge

¹⁶ «Nì sien' waamu, na ji li ε nni, nĩ pukn' waamu la, ni li ε nni.»

¹⁷ Ne u'panpaankaab biba niireh tɔb ki teh: «U len' nà nɔ ya tingi si ba? U ye nĩ sien' waamu, ta ji li ε wɔ, nĩ pukn' waamu la, ti li ε wɔ, ki ye u joh u' Baa bó! ¹⁸ Ne ki tí ye «U yih ba waamu?» Ta ben u ye wɔ ní ye bà?»

¹⁹ *Yesu bende' bi yíe be ní niire wɔ iniire, ne u tɔke' be ki ye: «Nì niireh tɔb n len' ma ki ye: «nĩ sien' waamu, na ji li ε nni, nĩ pukn' waamu la, ni li ε nni nno ya tingi ne-a?» ²⁰ N tɔkeh ne imòn ne, ninbi li muɔ kí kpiende, ne uɲendun ya nib li pokn. Ninbi ya yenm li saa, ama ni'yensaa nno lá li kpende uyensonge. ²¹ Upii benh nin timer la, u te uyensaa ni ne u'merwien bo. Ama u tĩ maa' ki gben' la, uyensonge li cère wa ji li tiere imerwien nno bó,

kimε unifaan kən' uηendun ni. ²² Ni te nnə nε ni'mə bo; fεnfennə, ni te uyensaa ni nε. Ama n lá li liεbe kí lε nε, nε ní li te uyensonge ni. Uba ηa rí fre kí ñen ni'yensonge nnə ni'fɛl ni.

²³ «Nεn daali na ji li niire nni bonn niba bó. N təkhe nε imən nε, ni miε' n'Baa nibonn n'yel bo la, u li de nε nè nε. ²⁴ Na laan miε' bonn n'yel bo haali nin fεnfennə. Miε mεn, ní li lε ηə kí lε uyensonge kí tĩ gben.»

Yesu faake' nin uηendun

²⁵ «N təkhe' nε ni'kε mikpenjεnm ni nε. Uyo uba we ní ma ji li pə kpenjεnm kí təkhe nε gber. Ama n li təkhe nε n'Baa ya gber nè rí li wien nε. ²⁶ Ni'daali ni li miε n'Baa tibont n'yel bo. Ma təkhe nε ki teh min nε li miε n'Baa kí de nε, ²⁷ kimε n'Baa bugbεn nε yíe nε, ni yíe nni, ki teke' ki jin' ki ye n ñen' ní wən saan ma nnə bo. ²⁸ Tə, n ñen' n'Baa saan nε ki baa' uηendun ni, n tí li ñe uηendun ni kí liεbe n'Baa bó.»

²⁹ Nε u'panpaankaab təkhe' wə ki ye: «A laa'-aa! Fεnfennə a ji lienh ñ wien nε, ηa ji pəh kpenjεnm. ³⁰ Fεnfennə ti bende' ki ye a bεn tibont kε, ηa nuunh nil rí niire ηε niire kí yaan á bende u ye wə rí niire kí ye bà; nεn nε cère' ti teke' ki jin' ki ye a ñen' ní Uwien saan nε.» ³¹ Nε *Yesu niire' bε ki ye: «Ni teke' ki jin' fεnfennə wuə nə-əə? ³² Tə, uyo uba we ní, ki lí baa'-a, ni'kε li yere wà kε rí taa u ya bó kí cère nni n'baba; ama ma te n'baba, kimε n'Baa te nin nni. ³³ N təkhe' nε tigber tuu nə ηə ni tε nin nni ma nnə, ní li te uyenduəni ni nε. Uηendun wuu ni, ni te ijend ni nε, ama li co mεn ni'ba, kimε n faake' nin uηendun ki gben' u'tuəm ηə.»

17

Yesu kàareh Uwien

¹ Tɔ, *Yesu len' nnɔ ki gben', nɛ ki yaare' ki liike' paaki bó, ki ye: «N'Baa, uyo baa', wuɔn a'Bijɛ ya kpiɛke, ɲɔ a'Bijɛ mɔ́ ní wuɔn a'kpiɛke. ² A de' wɔ mituɔm unisaal kɛ bo ɲɔ wɔ́ ní taa limiɛl là ɲa ɲmɔbe gbenm kí de a de' wɔ́ binib bà nnɔ kɛ nɛ. ³ Limiɛl là ɲa ɲmɔbe gbenm si bɛn ní bɛnde kí ye sin baba nɛ yé Uwien imɔ́n, kí bɛnde *Yesu Kristo wà a sɔ́n' wɔ́ ní nnɔ mɔ́. ⁴ Min wuɔn' a'kpiɛke kitink bo, ki sɔ́n' a de' nni lituonl là ní sɔ́n nnɔ ki gben'. ⁵ N'Baa, fɛnfɛnnɔ, kpiɛke nni a'saan. De nni ukpiɛke wà n là ɲmɔbe wù a'saan ki laa' uɲɛndun ɲa laan te nnɔ.

⁶ «N cèrɛ' binib bà a gènde' bɛ uɲɛndun ya nib ni, ki de' nni nnɔ bɛnde' a yé udaan wà. Bi là yé a'yaab nɛ, nɛ a taa' bɛ ki de' nni, nɛ bi boh a'gber. ⁷ Fɛnfɛnnɔ, bi bɛnde' ki ye a de' nni nibonn nà kɛ nnɔ ñɛn' a'saan nɛ, ⁸ kime n tɔke' bɛ a tɔke' nni tigber tà nnɔ, nɛ bi teke' tù, ki mɔ́nbe ki bɛnde' ki ye n ñɛn' ní a'saan nɛ, ki teke' ki jin' ki ye sin nɛ sɔ́n' nni ní.

⁹ «N kàareh ɲɛ ki dienh bɛn nɛ. Ma kàareh ɲɛ ki dienh uɲɛndun ya nib. Ama n kàareh ɲɛ ki dienh binib bà a de' nni bɛ nnɔ nɛ, kime bi yé a'yaab nɛ. ¹⁰ Nà kɛ yé n'yaann yé a'yaann nɛ, nɛ nà kɛ mɔ́ yé a'yaann yé n'yaann nɛ. Bɛn nɛ cèrɛh binib lenh n'kpiɛke. ¹¹ Ma ji li te uɲɛndun ni, bɛn nɛ li te uɲɛndun ni; min we ní a'saan nɛ. N'Baa uñaan, a de' nni a'yel là nnɔ, cèrɛ liyel bugbɛn ya tuɔm ní li gu bɛ, bɛ ní li yé unibaab tɛn min nin sin yé unibaab ma bo. ¹² N là te bi'saan uyo wà nnɔ, n là gu bɛ nin a'yel là a de' nni nnɔ ya tuɔm nɛ. N guure' bɛ, nɛ ní kpaan' wà ní kpo kí juore fɛnm nnɔ

baba ɲa ní la, bi'ni uba ɲa kpo' ki juore' fɛnm. U kpo' ki juore' fɛnm ɲɔ ná kele' a'gbɔnku ni nnɔ nè ní tien nɛ. ¹³ Fɛnfɛnnɔ, n we ní a'saan nɛ. N laan te uɲɛndun ni ma nnɔ nɛ ki lienh nnɔ, ɲɔ bɛ ní li ɲmɔbe uyɛnsɔnge wà n ɲmɔbe wù nnɔ kɪ tí gben. ¹⁴ N tɔke' bɛ a'gbɛr, nɛ ɲɛndun ya nib nɛnde' bɛ, kimɛ ba yé ɲɛndun yaab, tɛn n'mɔ ɲa yé ɲɛndun yɔ ma. ¹⁵ Ma kàareh ɲɛ ki teh á ñɛn bɛ uɲɛndun ni, ama n kàareh ɲɛ ki teh a la cère usɛnpol ubiɛrɔ nɛ ní tien bɛ niba. ¹⁶ Ba yé ɲɛndun yaab tɛn n'mɔ ɲa yé ɲɛndun yɔ ma. ¹⁷ Cère bɛn li cinbe ki yé a'yaab tigbɛmɔnt bo. A'gbɛr nɛ yé tigbɛmɔnt nnɔ. ¹⁸ A sɔn' nni ní uɲɛndun ni ma nnɔ, nɛ n'mɔ sɔn' bɛn uɲɛndun ni. ¹⁹ Bɛn bo nɛ n taa' n'ba ki de' ɲɛ, ɲɔ bi'mɔ ní li cinbe ki yé a'yaab tigbɛmɔnt bo.

²⁰ «Ma kàareh ɲɛ ki dienh bɛn baba, n kàareh ɲɛ ki dienh binib bà bi li tɔke bɛ n'gbɛr bɛ ní teke nni kɪ ji nnɔ mɔ nɛ. ²¹ N kàareh ɲɛ ɲɔ bi'ke ní taan kɪ li yé unibaab nɛ. Tɛn sin n'Baa a tɛ nin nni ma n'mɔ tɛ nin ɲɛ nnɔ, cère bi'mɔ ní li tɛ nin tɛ, ɲɔ uɲɛndun ya nib ní teke kɪ ji kɪ ye sin nɛ sɔn' nni ní. ²² A de' nni ukpɛke wà nnɔ, n'mɔ de' bɛ wù, ɲɔ bɛ ní taan kɪ li yé unibaab tɛn min nin sin yé unibaab ma, ²³ kimɛ n tɛ nin bɛ, nɛ a'mɔ tɛ nin nni. Nnɔ nɛ bi taan' ki yé unibaab ki tí gben', ɲɔ uɲɛndun ya nib ní bɛnde kɪ ye sin nɛ sɔn' nni ní, kɪ bɛnde kɪ ye a yíe bɛ tɛn a yíe nni ma bo. ²⁴ N'Baa, a de' nni binib bà nnɔ, n yíe ní te ná saan la, bi'mɔ ní li te nin nni nɛ, kɪ lɛ a de' nni ukpɛke wà nnɔ, kimɛ a yíe nni ki laa' ɲa laan ñɛn' uɲɛndun. ²⁵ N'Baa ugbɛmɔndaan, uɲɛndun ya nib ɲa bɛn ɲɛ, ama min bɛn ɲɛ. Nɛ biɛ nɔ mɔ bɛn ki ye sin nɛ sɔn' nni ní. ²⁶ N cère' bi bɛnde' a yé udaan wà, kɪ li liebe kɪ cère bɛ ní bɛnde ɲɛ, ɲɔ a yíe nni miyíem

ma nnɔ́ rí li te bi'ni, ɲɔ́ n'mɔ́ rí li tɛ nin bɛ.»

18

Yesu ya cuom

(Matie 26:47-56; Mark 14:43-50; Luk 22:47-53)

¹ *Yesu len' nnɔ́ ki tĩ gben', nɛ wɔ́n nin u'panpaankaab bure' ki tĩ puore' kubunbunku kùà bi yih kù Sedrɔ́n nnɔ́. Isiin ya kpàabu buba te ni'saan, nɛ wɔ́n nin u'panpaankaab kɔ́n' bu'ni. ² Sudas, wà kuɔ́re' *Yesu nnɔ́, mɔ́ bɛn ni'saan, kimɛ *Yesu nin u'panpaankaab là sɔ́be ki taakeh nè nɛ. ³ Nɛ Sudas taa' Erom ya sojacɛkl liba nin Uwien ya duku ya guguurb bà bitɔ́tuɔ́rciɛnb nin *Farisiɛnmbɛ sɔ́n' bɛ nnɔ́, bi joh ni'saan ki tuke ifr nin imɔ́nafin nin tijɛkɔ́nwɛnt. ⁴ *Yesu bɛn nà kɛ li tu wɔ́ ma nnɔ́, nɛ ki tuobe' bɛ usɛn bó, ki niire' bɛ ki ye: «Ni nuunh ɲmɛ?» ⁵ Nɛ bi ye: «Ti nuunh Nasaret ya *Yesu nɛ.» Nɛ u ye: «Min sɔ́.» Sudas wà kuɔ́re' wɔ́ nnɔ́ mɔ́ te bi'ni. ⁶ U len' ki ye wɔ́n sɔ́ ma nnɔ́, nɛ bi sulnh puoli bó ki luh. ⁷ *Yesu tí niire' bɛ ki ye: «Ni nuunh ɲmɛ?» Nɛ bi ye: «Ti nuunh Nasaret ya *Yesu nɛ.» ⁸ Nɛ u ye: «N tɔ́ke' nɛ ki ye min sɔ́ nɔ́. Ni nuunh min nɛ la, cère mɛn biɛ bɛ rí li joh.» ⁹ U len' nnɔ́ ɲɔ́ u là len' tigbɛr tà nnɔ́ tù rí tien nɛ. U là len' ki ye: «N'Baa a de' nni binib bà nnɔ́, ma cère' uba mɔ́nɔ́n bole'.»

¹⁰ Tɔ́, Simɔ́n Pier ɲmɔ́be kijusiek, nɛ ki nère' ki gɛ' ki paare' bitɔ́tuɔ́rciɛnb ya ciɛn ya tonsɔ́nl uba ya nɔ́jietubl. Bi yih utonsɔ́nl nnɔ́ Malkus nɛ. ¹¹ Nɛ *Yesu tɔ́ke' Pier ki ye: «Jiin a'jusiek kí cùɔ́n kí tuɔ́ku ni. N'Baa sien' ki ye rí ji ijɛnd yà nnɔ́ n la ji yè-ɛɛ?»

Bi tuke' Yesu ki jon' Anni saan

¹² Sojacekl nnə nin li'ciən nin Sufmbε ya guguurb nnə cuo' *Yesu ki lôle' u'nuə, ¹³ nε ki kpiε' ki tuke' wə ki jon' Anni saan. Anni yé Kayif ya cuəje nε. Kayif nε là yé bitətuərciənb ya ciən libinl nnə. ¹⁴ Wən Kayif nε là tōke' *Sufmbε ya ciənb ki ye nī mən unibaab ní kpo bi'du ya nib bo nnə.

Pier niε' ki ye wa bεn Yesu

(Matie 26:69-70; Mark 14:66-68; Luk 22:55-57)

¹⁵ Bi tuke' *Yesu ki joh ma nnə, nε Simən Pier nin *Yesu ya panpaanketə uba pε u'bo. Bitətuərciənb ya ciən bεn *Yesu ya panpaanketə bugbεn. Nεn bo nε u paan' *Yesu bo ki kən' bitətuərciənb ya ciən nnə den uluo bo. ¹⁶ Ama Pier wən juore' ki se saali nε bunañəbu saan. Nε upanpaanketə wà bitətuərciənb ya ciən bεn wə nnə jon' ki tī laa' upiitonsənl wà gu bunañəbu nnə, nε ki cère' Pier kən'. ¹⁷ Nε upii nnə niire' Pier ki ye: «Sin, a'mə ŋa lii yé uje wuə ya panpaankaab ya uba-aa?» Nε u jiin' wə ki ye: «Ma yé u'panpaanke.»

¹⁸ Tiwər là te, nε bitətuərciənb ya ciən ya tonsənb nin biguguurb sère' umu, ki lokreh. Nε Pier mə te bi'saan ki lokreh.

Bitətuərciənb ya ciən niire' Yesu iniire

(Matie 26:59-66; Mark 14:55-64; Luk 22:66-71)

¹⁹ Bitətuərciənb ya ciən niire' *Yesu iniire u'panpaankaab bo nin u wəknh miwəknm ma nnə bo. ²⁰ Nε *Yesu jiin' wə ki ye: «N len' binib kε ya nun bó nε, ki wəkn' uyo kε ni'táan ya dur ni nin Uwien ya duku ya luo bo, *Sufmbε kε taakeh nà saan. Ma len' gbεr tuba bəlm ni. ²¹ Bε tien' a niireh min-i? Niire binib bà cenge' n'gbεr n tōke' bε ki ye bà. Bεn bεn n tōke' bε ki ye bà mənəmən.»

22 *Yesu len' nnɔ ma nnɔ, ki laa' biguguurb ya uba se ki neke wɔ, ne ki kpɔbe' wɔ utenpe, ki niire' wɔ ki ye: «A jiindeh bitɔtuɔciɛnb ya ciɛn ne nɔ nnɔ-ɔɔ?» 23 Ne *Yesu jiin' wɔ ki ye: «N len' nɪ bre ne la, wuɔn nà cère' nɪ bre; ne n tí len' nɪ mɔn ne la, be tien' a nɪh nni?»

24 Nen saan ne Anni cère' bi taa' *Yesu ki jon' bitɔtuɔrciɛnb ya ciɛn Kayif saan u'nuɔ juore' ki lùo.

Pier tí nié' ki ye wa ben Yesu

(Matie 26:71-75; Mark 14:69-72; Luk 22:58-62)

25 Simɔn Pier se ki lokreh umu, ne bi niire' wɔ ki ye: «Sin, a'mɔ ɲa lii yé u'panpaankaab ya uba-aa?» Ne u nié' ki ye: «Ma yé u'panpaanke.» 26 Ne bitɔtuɔrciɛnb ya ciɛn ya tonsɔnb ya uba, wà Pier bi ge' ki paare' u'tubl nnɔ ya den yɔ uba tɔke' Pier ki ye: «Ma bi laa' ɲe u'saan bukpàabu nnɔ ni-ii?» 27 Ne Pier tí nié' ki ye wa ben Yesu. Ne ukuoje pɔk ki muɔ' i ya tãan bo.

Bi taa' Yesu ki jon' Pilat saan

(Matie 27:1-2, 11-14; Mark 15:1-5; Luk 23:1-5)

28 Nen saan ne bi taa' *Yesu ki nɛn' Kayif den, ki jon' udu nnɔ ya gobina den, bi yih wɔ Pilat. Nɪ là yé kutenɲesɔnsɔnku ne. *Sufmbɛ ya ciɛnb ɲa là yíe be ń kuɔn bi'ba jɔknt ɲɔ kí fre kí jele bi'Pak ya nacenku ne. Nen ne cère' ba tuo' ki kɔn' Pilat den*. 29 Nen bo ne Pilat nɛn' saali bi'saan, ki niire' be ki ye: «Uje wuɔ tien' ba ni biindeh wɔ?» 30 Ne bi jiin' wɔ ki ye: «Wa bi yé nibierɔ la, ta bi cuo' wɔ ki ɲukn' ɲe.» 31 Ne Pilat ye: «Ninbi bugben, taa wɔ men kí tí

---

* **18:28** Sufmbɛ kɔn' bà ɲa yé Sufmbɛ den la, bi saa' bi'yiko ne, ki kuɔn' bi'ba tijɔknt kí tí kpaan uyo uba.

bu wə ni'yiko ye ma bo.» Nε bi ye: «Tinbi Sufmbε ηα ηmabe sεn tí ku nil.»

³² Bi len' nà nə nε wuə'n' ki ye *Yesu là len' nà ki təkε' binib, u li kpo mikuum mà ya bol nnə nε ní tien. ³³ Pilat tí liεbe' ki kən' tibuur ya duku ni, ki yin' *Yesu ki lá niire' wə ki ye: «Sin, a yé *Sufmbε ya bεr nε-εε?» ³⁴ Nε *Yesu jiin' wə ki ye: «A len' nà nə, a maale' a'ba nε bii bi təkε' ηε nε ki ye n yé *Sufmbε ya bεr-i?» ³⁵ Nε Pilat təkε' wə ki ye: «Min ηa yé Suf-a! A'bol ya nib nin bitətuərcienb nε taa' ηε ki ηukn' nni. A tien' bε nε?» ³⁶ Nε *Yesu ye: «N'bel ηa yé uηəndun wuu ni ya bεl. N'bel bi yé uηəndun wuu ni ya bεl la, n'nib bi li kən' tijer ηə *Sufmbε ya cienb la fre kí cuo nni. Ama fεnfennə, n'bel ηa nín te niε saan.» ³⁷ Nε Pilat təkε' wə ki ye: «Nεn mεn la, a yé ubεr nε-a!» Nε *Yesu jiin' wə ki ye: «Sin nε ye n yé ubεr. N baa' uηəndun wuu ni ní lá təkε' binib tigbεmənt nε. Nεn bo nε bi maa' nni. Unil wà kε pε tigbεrmənt bo nε cengeh n'bó.» ³⁸ Nε Pilat niire' wə ki ye: «Tigbεmənt si ba?»

Bi bun' Yesu tibuur ki ye u kpε mikuum

(Matie 27:15-31; Mark 15:6-20; Luk 23:13-25)

Pilat len' nnə ma nnə nε ki tí n̄en' *Sufmbε bó, ki tí təkε' bε ki ye: «Min ηa laa' u'biil. ³⁹ Ama binl kε binl ni'Pak ya nacenku ya yo la, n tuu ki n̄endeh lipεkl ya nil uba nε ki wiεnh. Nεn bo, ni yíε ní taa *Sufmbε ya bεr nnə nε kí wiε-εε?» ⁴⁰ Nε bi wuure' ki ye: «La wiε wən, wiε Barabas.» Barabas nnə là yé unil wà yíε' Erom yaab ya n̄əbu bó nε.

19

¹ Nεn saan nε Pilat cère' bi taa' *Yesu ki n̄i' wə inalεbe. ² Sojambε taa' ikonkon ki lònlon'

uyukpekpie ki kpele' u'yul, ki taa' kuliermónmónku kuba ki goln' wə, ³ ne ki nekndeh wə ki təkheh wə ki teh: «Sufmbε ya bεrə, ti fuondeh ηε-a!» Ne ki kpəbreh wə itεnpe.

⁴ Ne Pilat tí ñen' saali, ki təkhe' *Sufmbε ki ye: «N li taa wə kí ñen ní saali ní'saan ηə ní bende kí ye ma laa' u'biil.» ⁵ Nen saan ne *Yesu ñen' ní saali ki kpie ikonkon ya yukpekpie, ki guo kuliermónmónku nnə. Ne Pilat təkhe' be ki ye: «Uje bugben sə.»

⁶ Ama bitətuərcienb nin biguguurb laa' wə ma nnə ne ki wuureh ki teh: «Kpe wə udəpənpən bo! Kpe wə udəpənpən bo!» Ne Pilat təkhe' be ki ye: «Ni'bugben ní taa wə kí tí kpe wə udəpənpən bo, kime min ηa laa' u bii' nà ní kpe kuum.» ⁷ Ne bi təkhe' wə ki ye: «Tinbi ηməbe yiko uba ne, ne yiko nnə bo, u kpe mikuum ne, kime u taa' u'ba ki tien' Uwien ya Bijε ne.»

⁸ Pilat cii' bi ye *Yesu taa' u'ba ki tien' Uwien ya Bijε ma nnə, ne bujεwaanbu tūəre' ki cuo' wə cεen. ⁹ Ne u tí liebe' ki kən' tibuur ya duku nnə ni ki tí niire' *Yesu ki ye: «Sin, a yé lε bó yə ne?» Ama *Yesu ηa jiin' wə. ¹⁰ Ne Pilat təkhe' wə ki ye: «ηa gereh min ne-εε? ηa ben ki ye n ηməbe mituəm ní wie ηε bii ní kpe ηε udəpənpən bo-oo?» ¹¹ Ne *Yesu təkhe' wə ki ye: «Uwien de' ηε mituəm mà nnə baba ηa ní la, ηa ηməbe tuəm miba n'bo. Nen bo ne unil wə taa' nni ki ηukn' ηε nnə ya biil cεn' a'yaal.»

¹² Nen saan ne Pilat nuunh u li tien ma kí wie Yesu, ama *Sufmbε wuureh ne ki teh: «A wie' wə la, ηa ji yé ubercien Sesa* ya jə, kime unil wə ke yih u'ba uber la, u yé Sesa ya nennend ne.»

---

* **19:12** Sesa ne là yé Erom yaab likeh mitinfenm mà nnə ke ya bercien.

13 Pilat cii' bi len' nnɔ ma nnɔ, nɛ ki tí ñɛn' *Yesu saali, nɛ ki kɛlɛ' tibuur ya biɛk bo, bi yih libùol là «Itɛn ya bɛnbɛnl nnɔ.» *Sufmbɛ ya lenm ni, bi yih ni'saan ki teh «Gabata» nɛ. 14 Nì là yé lidaali là *Sufmbɛ bondeh bi'Pak ya nacenku nnɔ nɛ, ki tuo liwenyul ya yo, nɛ Pilat tɔke' bɛ ki ye: «Ni'ber sɔ.» 15 Nɛ bi wuure' ki ye: «U kpɛ mikuum nɛ! U kpɛ mikuum nɛ! Kpɛ wɔ udɔpɔnpɔn bo!» Nɛ Pilat niire' bɛ ki ye: «N kpɛ ni'ber udɔpɔnpɔn bo-oo?» Nɛ bitɔtuɔrciɛnb jiiin' wɔ ki ye: «Ta ñmɔbe bertɔ ki kɛnde' ubɛrciɛn Sesa bo.» 16 Nɛn saan nɛ Pilat taa' *Yesu ki ñukn' bɛ bɛ rí tĩ kpɛ wɔ udɔpɔnpɔn bo. Nɛ bi taa' wɔ ki bure'.

Bi kpɛ' Yesu udɔpɔnpɔn bo

(Matie 27:32-44; Mark 15:21-32; Luk 23:26-43)

17 *Yesu bugbɛn tuke u'dɔpɔnpɔn ki ñɛn' udu ni, ki joh niba saan, bi yih nè «Kuyukpɔbku ya Bùol.» *Sufmbɛ ya lenm ni, bi yih ni'saan «Golgota» nɛ. 18 Bi kpɛ' wɔ udɔpɔnpɔn bo nɛn saan nɛ, nɛ ki kpɛ' bijɛb bile mɔ; uba ukɛle uba, utɔ mɔ ukɛltɔ, nɛ *Yesu fo siik ni. 19 Pilat kɛle' mikɛlm miba ki ye: «Nasaret ya *Yesu wà yé *Sufmbɛ ya bɛr nnɔ sɔ», nɛ ki cɛre bi taa' ki tɛbn' u'dɔpɔnpɔn bo. 20 Nì kɛle' *Sufmbɛ ya lenm ni nin Erom yaab ya lenm ni nin Grɛkmbɛ ya lenm ni nɛ. Bi kpɛ' *Yesu udɔpɔnpɔn bo nà saan nnɔ ña fɔke nin udu ni, nɛn nɛ cɛre' *Sufmbɛ bà yɛbe kaan' mikɛlm nnɔ. 21 Nɛ *Sufmbɛ ya tɔtuɔrciɛnb tɔke' Pilat ki ye: «Ña bi li kɛle kí ye *Sufmbɛ ya bɛr, a bi li kɛle kí ye: wɔn nɛ ye u yé *Sufmbɛ ya bɛr nɛ.» 22 Nɛ Pilat tɔke' bɛ ki ye: «N kɛle' nà nɔ n kɛle' nɛ.»

23 Sojamɛ kpɛ' *Yesu udɔpɔnpɔn bo ki gben', nɛ ki gbiire' u'wɛngolkaar igbiin inan, wà kɛ ugbiin

uba ki tĩ sien' u'lierfɔfɔrku. Kulierfɔfɔrku nnɔ ɲa ɲmɔbe ɲeɲiɛ kí ɲe paaki kí tĩ ci tingi, kimɛ bi là lòn' kù nɛ. ²⁴Nɛn saan nɛ bi tɔke' tɔb ki ye: «Ti la kere kù mɛn, cère mɛn tí fùɔre imúɔn, kí liike wà li ji kù.» Nɛn kɛ tien' ɲɔ nà kele' *Uwien ya gbɔnku ni nnɔ nè ní tien nɛ. Nĩ kele' ki ye:

«Bi gbiire' n'wɛngolkaar,
nɛ ki fùɔre' imúɔn,
bɛ ní liike wà li ji n'lierku.»

Tɔ, sojambɛ nnɔ tien' nɛn nɛ.

²⁵*Yesu ya naa nin u'naa ya ninsɛ nin Klopas ya po Mari nin Mari Madelɛnn se u'dɔpɔnpɔn saan.

²⁶*Yesu laa' u'naa nin u'panpaankɛ wà u yíe wɔ ki gbien' nnɔ se ki buɔke, nɛ u tɔke' u'naa ki ye: «Upii, a'bije sɔ,» ²⁷nɛ ki tɔke' u'panpaankɛ nnɔ mɔ ki ye: «A'naa sɔ.» Kí ɲe nɛn daali nɛ u'panpaankɛ nnɔ cère' *Yesu ya naa te u'den.

Yesu ya kuum udɔpɔnpɔn bo

(Matie 27:45-56; Mark 15:33-41; Luk 23:44-49)

²⁸Ni ya puoli bó nɛ *Yesu bɛn ki ye fɛnfɛnnɔ u sɔn' u'tùon kɛ ki gben'-a, nɛ ki len' ki ye: «Uñuñun nɛ ɲmɔbe nni,» ɲɔ nà kele' *Uwien ya gbɔnku ni nnɔ ní tien. ²⁹Licuɔl liba se ni'saan ki gbe midɛɲmiɲmiikm miba, nɛ bi taa' ticitɔnt ki sèkn' mi'ni, ki taa' ki tuun' kusiiku kùà bi yih kù isɔp nnɔ ya lenbɛnl bo, ki tɛnde' ki kòle' u'ñɔbu. ³⁰U muɔre' midaam nnɔ nɛ ki ye: «N tien' ni'kɛ ki gben' nínɔ», ki gòn', nɛ ki kpo'.

Soja uba cɔke' Yesu ya kele ni likpaanl

³¹Ni là yé lidaali là *Sufmbɛ bondeh bi'Saba nɛ. U ya *Saba là yé uwengbenge nɛ. Nɛn bo nɛ *Sufmbɛ ya ciɛnb ɲa là yíe nikipil ní li te dɔpɔnpɔn

bo, nε ki tɔke' Pilat ki ye wɔ́ n̄ cère u'sojambε n̄ n̄í kí kuɔ́ bi kpε' binib bà nnɔ́ ya tàan†, kí jiiin bε. ³² Nε sojambε nnɔ́ baa' ki n̄í' ki kuɔ́' binib bà bi kpε' bε idɔpɔnpɔn bo nin *Yesu nnɔ́ ya tàan. Bi n̄í' kí kuɔ́' ukpɛk yε, ki n̄í' ki kuɔ́' ulie mɔ́ yε. ³³ Ama bi t̄i baa' *Yesu saan ma nnɔ́, ki laa' u kpo'-a, nεn bo nε ba kuɔ́' u'yε. ³⁴ Nε sojambε nnɔ́ ya uba taa' likpaanl ki cɔke' *Yesu ya kele ni. Nε misèm nin miñunm pɔk ki ñen' i ya tàan bo. ³⁵ Unil wà laa' tibont nnɔ́ nε tɔke' u laa' nà. U len' nà nɔ́ yé imɔ̀n nε, nε u bεn ki ye u tɔke' tigbεmɔ̀nt nε, n̄ɔ́ n̄í' mɔ́ n̄ teke kí ji. ³⁶ Bi tien' *Yesu nnɔ́ n̄ɔ́ nà kele' *Uwien ya gbɔ̀nku ni nnɔ́ nè n̄ tien nε. N̄i kele' ki ye: «Ba n̄ kuɔ́ u'kpɔ̀bl liba mɔ̀nɔ̀n.» ³⁷ N̄i t̄i liebe' ki kele' *Uwien ya gbɔ̀nku ni ki ye: «Bi li caan unil wà bi cɔke' wɔ́ likpaanl nnɔ́ bo inun.»

Yesu ya subm

(Matie 27:57-61; Mark 15:42-47; Luk 23:50-56)

³⁸ Ni ya puoli bó nε Yosef wà yé Arimate ya du ya nil nnɔ́ baa' ki miε' Pilat ki ye wɔ́ n̄ cèbe wɔ́ wɔ́ n̄ jiiin' *Yesu ya gbɛnɛnt udɔpɔnpɔn bo. Pilat tuo', nε u jon' ki t̄i jiiin' t̄u. Yosef bugben là yé *Yesu ya panpaanke nε ka tuo' nil n̄ bende, kime u là fenge *Sufmbε ya ciɛnb nε. ³⁹ Nikodem, wà là baa' *Yesu saan miba kuñɔ̀nku nnɔ́ mɔ́ baa', ki tuke' lɛfina. Bi cùuke lɛfina wà bi yih wɔ́ *miir nnɔ́ nin bi yih wà alowes nnɔ́ nε. Lɛfina nnɔ́ ya kpɛke li baa' tɛn kilo pita. ⁴⁰ Yosef nin Nicodem taa' kukpɛlciεku ki tɛntɛn' *Yesu ya gbɛnɛnt, nε ki taa' lɛfina nnɔ́ ki tien' tu'bo, *Sufmbε subeh bitɛnkpiib ma bo. ⁴¹ Isiin ya

† **19:31** Bi là n̄ih ki k̄h binib bà bi kpaakeh bε idɔpɔnpɔn bo ya tàan n̄ɔ́ bε n̄ kpo tonm nε.

kpàabu buba te bi kpε' *Yesu nà saan nnɔ. Bi là gbin' ufele uba bukpaabu nnɔ ni ka laan sube' nil len. ⁴² Ni là yé lidaali là *Sufmbε bondeh Saba nε, nε ufele nnɔ mɔ ɲa fɔke nin ni'saan. Nεn bo nε bi taa' *Yesu ki tĩ sube' u'ni.

20

Yesu mεkre' bitenkpiib ni

(Matie 28:1-8; Mark 16:1-8; Luk 24:1-12)

¹ *Saba ya daali gèbre', kutaaku kùa li faa nnɔ nε Mari Madelenn wɔre' ki fii' nĩ bìike, ki bure' likul nnɔ bó. U tĩ baa' ki laa' kutɛnku kùa bi là taa' ki bĩin' likul nnɔ ɲa ji bi. ² Nε u sɛn' ki jon' Simɔn Pier nin *Yesu ya panpaanketɔ wà u yíe wɔ ki gbien' nnɔ saan, ki tĩ tɔke' bε ki ye: «Bi ñen' Yonbdaan likul nnɔ ni ɲɔ! Ta ben bi taa' wɔ ki ble' nà saan!»

³ Nεn saan nε Pier nin *Yesu ya panpaanketɔ nnɔ ñen' ki joh likul nnɔ bó. ⁴ Bi joh ma nnɔ bi'ke bile tiinh nε, ama upanpaanketɔ nnɔ sɛn' ki cɛn' Pier ki kpiε' ki baa' li'saan, ⁵ nε ki gbien' ki liike', ki laa' tikpɛlɛɛr nnɔ nε dɔ len, ama wa kɔn'. ⁶ Simɔn Pier, wà paan' puoli bó ní nnɔ, mɔ baa', nε ki kɔn' likul nnɔ ni, ki laa' tikpɛlɛɛr nnɔ dɔ len, ⁷ ki laa' kukpɛlciεku kùa bi là taa' ki pibn' *Yesu ya yul nnɔ jɛnde' ki dɔ likonkonl, ku'ba. ⁸ Nεn saan nε upanpaanke wà bi kpiε' ki baa' likul saan nnɔ mɔ kɔn' ki laa', nε ki teke' ki jin'. ⁹ Kime haali nin u ya yo ba laan là cii' nà kele' *Uwien ya gbɔnku ni ki ye *Yesu lá li mεkre bitenkpiib ni nnɔ ya tingi. ¹⁰ Nε *Yesu ya panpaankaab nnɔ liebe' ki kùn'.

Yesu cère' Mari Madelenn laa' wɔ
(Matie 28:9-10; Mark 16:9-11)

11 Tɔ, Mari juore' ki se saali nɛ likul nnɔ saan ki muɔh. U se ki muɔh, nɛ ki lá gbien' ki liike' li'ni, 12 ki laa' Uwien ya tondb bile bi guo tiwɛnpɛnpiɛnt ki kɛ *Yesu ya gbɛnɛnt là dɔ nà saan nnɔ. Uba kɛ u'yul là kunh nà bó, nɛ utɔ mɔ kɛ u'taan là kunh nà bó nnɔ. 13 Nɛ bi niire' wɔ ki ye: «Upii, bɛ tien' a muɔh?» Nɛ u jiiin' bɛ ki ye: «Bi ñɛn' n'Yonbdaan nɛ, ma bɛn bi taa' wɔ ki ble' nà saan.» 14 U len' nnɔ ma nnɔ nɛ ki jiebe' ki laa' *Yesu se, ama wa bɛnde' ki ye *Yesu nɛ. 15 Nɛ *Yesu niire' wɔ ki ye: «Upii, bɛ tien' a muɔh? A nuunh ɲmɛ?» Mari maale' ki ye uje wà gu bukpàabu nnɔ nɛ, nɛ ki tɔke' wɔ ki ye: «Cɛnbaa, sin nɛ taa' wɔ la, wuɔn' nni, a ble' wɔ nà saan ní jo kí taa.» 16 Nɛ *Yesu ye: «Mari.» Nɛ u jiebe' ki tɔke' wɔ *Sufmbɛ ya lenm ni ki ye: «Rabuni.» Ni'tingi si «Cɛnbaa.» 17 Nɛ *Yesu ye: «La li co nni*, kime ma laan don' n'Baa bó, ama jo kí tì tɔke n'ninjieb kí ye: n doh n'Baa wà yé ni'mɔ ya baa nnɔ bó nɛ. U yé n'Wien nɛ, ki yé ni'mɔ ya Wien.» 18 Nɛ Mari Madelenn jon' ki tì tɔke' *Yesu ya panpaankaab ki ye: «N laa' Yonbdaan,» nɛ ki tɔke' bɛ *Yesu tɔke' wɔ tigber tà nnɔ.

Yesu cère' u'panpaankaab laa' wɔ

(Matie 28:16-20; Mark 16:14-18; Luk 24:36-49)

19 Tɔ, *Saba ya daali gɛbre', kutaaku kùà li faa' nnɔ ya tajuɔku, nɛ *Yesu ya panpaankaab taan' ki te kuduku kuba ni ki pɛnpɛlin' inaɲuɔn, kime bi là fɛnge *Sufmbɛ ya ciɛnb nɛ. Nɛ *Yesu baa' ki lá sere' bi'siik ni, ki tɔke' bɛ ki ye: «Li te mɛn uyɛnduɔn ni.» 20 U len' nnɔ, nɛ ki wuɔn' bɛ u'nuɔ nin u'kɛle ni ya gbien. U'panpaankaab laa' wɔ ma nnɔ, nɛ bi'yɛnm

* **20:17** Bi li fre kí lebre la li co nni kí ye la mɛ nni mɔ.

songe. ²¹ Nε u tí tǎke' bε ki ye: «Li te mεn uyenduon ni. N'Baa sǎn' nni ma nnǎ, nε n'mǎ sǎn' ninbi.» ²² U len' nnǎ, nε ki piebe' bi'bo, ki tǎke' bε ki ye: «Teke mεn *Mifuoñaanm. ²³ Ni fère' binib bà bi'biere la, Uwien mǎ li fère bε. Na fère' bà la, Uwien mǎ ηa ní fère bε.»

Toma laa' Yesu nε ki teke' ki jin'

²⁴ *Yesu ya panpaankaab piik nin bile ya uba bi yih wǎ Toma, ki liebe' ki yih wǎ lilebl nnǎ, ηa là te nin bitǎb uyo wǎ *Yesu baa' bi'saan nnǎ. ²⁵ Bipanpaanketǎb tǎke' wǎ ki ye: «Ti laa' Yonbdaan.» Nε u tǎke' bε ki ye: «Ma laa' bi là kpε' u'nuǎ ni ipenjen nǎ saan ya gbien, ka taa' n'nǎbil ki tuun' igbien nnǎ ni, ka taa' n'nuǎ ki tuun' bi là cǎke' u'kele ni nǎ saan nnǎ ya gbiel ni la, ma ní teke kí ji fiebu.»

²⁶ Tǎ, iwien iniin gèbre', nε *Yesu ya panpaankaab tí taan' ki te kuduku ni. Toma mǎ ji te bi'ni. Nin inaŋuon pipi ma ke nnǎ *Yesu baa' ki lá sere' bi'siik ni ki ye: «Li te mεn uyenduon ni.» ²⁷ Nε ki tǎke' Toma ki ye: «Tende a'nǎbil kí mε nie saan, kí liike n'nuǎ ya gbien, kí tende a'nuǎ kí tuun n'kele ya gbiel mǎ ni. Ji la maaleh tεma, teke kí ji.» ²⁸ Nε Toma ye: «A yé n'Yonbdaan nin n'Wien nε.» ²⁹ Nε *Yesu tǎke' wǎ ki ye: «A laa' nni ma nnǎ nε ki teke' ki jin'. Bà ηa laa' nni ki teke' ki jin' nnǎ, Uwien ya mǎnm te bi'bo.»

Nà cère' San kele' kugbǎnku kuu

³⁰ *Yesu tien' miyǎkm ya bontǎr mǎ tù yebe u'panpaankaab ya nun ni. Ba kele' tù kugbǎnku kuu ni. ³¹ Bi kele' tuu nǎ ηǎ ní teke kí ji kí ye *Yesu

yé Uwien ya Nigendkε Kristo, ki yé Uwien ya Bijε nε. Ni teke' wə ki jin' la, wən bo nε ni li ε limiεl.

21

Yesu tí cère' u'panpaankaab laa' wə

¹ Ni ya puoli bó nε *Yesu tí cère' u'panpaankaab laa' wə Tiberiyad ya ñunciεnm ya gbaal. U cère' bi laa' wə ma sɔ: ² Simɔn Pier nin Toma wà bi liebe' ki yih wə lilebl nnɔ nin Natanayεl wà ñεn' ní Kana ya du wà te Galile ya tinfεnm ni nnɔ nin Sebede ya bijieɓ nin *Yesu ya panpaankaatəb bile nε là taan' ki te. ³ Nε Simɔn Pier təke' bε ki ye: «N joh lijenbεl nε.» Nε bi ye: «Tí'mə li paan a'bo.» Nε bi ñεn' ki bure' ki tí kɔn' buñerbu. Ba cuo' bonn haali kuñɔnɲmenku.

⁴ Ni tí wendeh uyo wà nnɔ, nε bi laa' *Yesu se miñunm ya gbaal. Ama u'panpaankaab nnɔ ɲa bende' ki ye wən nε. ⁵ Nε u niire' bε ki ye: «Heel Nacεnbε, na laa' bonn bi?» Nε bi ye: «Ta laa' bonn.» ⁶ Nε u təke' bε ki ye: «Wiε mεn bubεbu buñerbu ya jie bó, ni li ε.» Bi wie' ki cuo' ijen i yebe cεεn nε ka fre' ki dεre' bubεbu nnɔ ki jiin' ní.

⁷ Nε *Yesu ya panpaanke wà u yíe wə ki gbien' nnɔ təke' Pier ki ye: «Yonbdaan nε.» Simɔn Pier cii' Yonbdaan nε ma nnɔ, ki laa' u te liñil nε, nε u taa' u'lierl ki gole', ki lu' miñunm ni ki joh u'saan. ⁸ U'panpaanketəb bà sien' nnɔ we ní buñerbu ni ki dieh bubεbu bù gbe ijen. Ba là fəke nin ñunm ya gbaal. Ní li te tεn meta kobk nε. ⁹ Bi tí baa' miñunm ya gbaal ki ñεn' buñerbu ni nε ki laa' ikuɔn ya mu uba, ujen puu u'ni, ki laa' kpɔnɔ mɔ. ¹⁰ Nε *Yesu təke' bε ki ye: «Taa ní mεn ni cuo' ijen yà nɔ ya iba.»

11 Nɛn saan nɛ Simɔn Pɛr liɛbe' buɸerbu nnɔ ni, ki tɪ dɛrɛ' bubɛbu ki nɛn' liwɛl bo, bɪ gbe ijɛngbɛngbɛnge kobk nin piɸun nin ita. Nin i yɛbe ma kɛ nnɔ, bubɛbu nnɔ ɲa kɛrɛ'. 12 Nɛ *Yesu tɔkɛ' bɛ ki ye: «Dɛn mɛn kɪ ɲmɔn.» U'panpaankaab ya uba mɔnɔn ɲa tɔnge wɔ ɲ niire wɔ kɪ ye: «Sin ɲmɛ nɛ?» Kɪmɛ bi bɛn ki ye Yɔnbdaan nɛ. 13 Nɛn saan nɛ *Yesu nɛkn', ki yuure' kpɔnɔ ki de' bɛ, ki taa' uɲɛn nnɔ mɔ ki de' bɛ. 14 *Yesu tɪ mɛkre' bitenkpiib ni ki cɛrɛ' u'panpaankaab laa' wɔ ma, bolmta sɔ.

Yesu ye Pɛr ɲ li likeh u'niɪ

15 Bi jin' tijier nnɔ ki gben' uyo wɔ nnɔ, nɛ *Yesu niire' Simɔn Pɛr ki ye: «Simɔn, San ya bijɛ, a yɪe nni ki cɛn' biɛ nɔ-ɔɔ*?» Nɛ u jiiin' wɔ ki ye: «Hnn, Yɔnbdaan, sin mɔnɔn bɛn ki ye n fɛ ɲɛ.» Nɛ *Yesu tɔkɛ' wɔ ki ye: «Li likeh n'pebumu». 16 Nɛ ki liɛbe' ki niire' wɔ ki lere' ki ye: «Simɔn, San ya bijɛ, a yɪe nni-ii?» Nɛ u tɪ jiiin' wɔ ki ye: «Hnn, Yɔnbdaan, sin mɔnɔn bɛn ki ye n fɛ ɲɛ.» Nɛ *Yesu tɔkɛ' wɔ ki ye: «Li yɛ n'pekpaal.» 17 Nɛ ki liɛbe' ki niire' wɔ nta ki ye: «Simɔn, San ya bijɛ, a fɛ nni-ii?» Nɛ Pɛr ya yɛnm saa', kɪmɛ *Yesu niire' wɔ bolmta sɔ ki ye: «A fɛ nni-ii?» Nɛ u jiiin' wɔ ki ye: «Yɔnbdaan, a bɛn tibont kɛ, ki bɛn ki ye n fɛ ɲɛ.» Nɛ *Yesu tɔkɛ' wɔ ki ye: «Li kpaah n'pe. 18 N tɔkeh ɲɛ imɔn nɛ, a lɔ yɛ unacɛnfaan ma nnɔ, a lɔ guoh a'kpɛlɛɛr a'ba nɛ, ki joh a yɪe nɔ bɔ. Ama a tɪ pore' uyo wɔ la, a li yuon a'nuɔ, nɛ unitɔ ɲ goln ɲɛ, kɪ taa ɲɛ kɪ jo ɲa yɪe nɔ bɔ.» 19 U len' nnɔ ɲɔ wɔ ɲ wuɔn, Pɛr lɔ li kpo mikuum mɔ ya bol kɪ

* 21:15 Grɛkmbɛ ya lenm ya ɲɔbnɔl lɔ ya tingi si: biɛ nɔ nnɔ li fre kɪ li yɛ biniɪɔb bii tibontɔr mɔ.

kpiεke Uwien nε. U len' nnɔ ki gben', nε ki tɔke' wɔ ki ye: «Paan n'bo nɪ.»

Pier niire' Yesu upanpaankεɔ nnɔ ya gbεr

²⁰ Pier jεbe', ki laa' *Yesu yie upanpaankε wɔ ki gbien' nnɔ pε bi'bo. Upanpaankε nnɔ nε lɔ gbien' *Yesu bo, bi lɔ jinh tijier uyo wɔ nnɔ, ki niire' wɔ ki ye: «Yonbdaan, ηmε ye wɔ n kuɔre ηε?» ²¹ Pier laa' wɔ ma nnɔ, nε ki niire' *Yesu ki ye: «Yonbdaan, bε lɔ li tu wuɔ mɔ?» ²² Nε *Yesu jiiin' wɔ ki ye: «N yie wɔ n li te kɪ tɪ baa uyo wɔ n li baa nɪ la, nɪ ye a'gbεr-ii? Sin, li pε n'bo nɪ dee.»

²³ Li ya nɔbonl bo nε *Yesu yaab ni bi lienh ki teh u'panpaankε nnɔ ηa n kpo. *Yesu wɔn ηa tɔke' ki ye wa n kpo. Ama u tɔke' wɔ ki ye: «N yie wɔ li te kɪ tɪ baa uyo wɔ n li baa nɪ la, nɪ ye a'gbεr-ii» nε?

²⁴ Upanpaankε nnɔ nε tɔke' binib tigbεr tuu, ki kele' tɔ kugbɔnku kuu ni. Nε ti bεn ki ye u'gbεr nnɔ ye imɔn nε.

²⁵ *Yesu tien' tibont tɔ yebe. Bi bi ye bε n kele tu'ke jεje la, n maale' ki ye uηendun wuu ya fεnm ηa n baa bε n ble bi li kele tigbɔnt tɔ nnɔ.

Uwien ya Jɔtiefɛnku ya gbɔnku
The New Testament in the Ngangam language of Togo
copyright © 2011 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Ngangam

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright Information

© 2011, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Ngangam

© 2011, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-30

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files
dated 29 Jan 2022
f30fbe0b-cda1-5a60-a4ee-8be80c6caef6